

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПОЛІСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет інформаційних технологій,
обліку та фінансів

Кафедра бухгалтерського обліку,
оподаткування та аудиту

Кваліфікаційна робота
на правах рукопису

КАРАЩУК Маргарита Олексіївна

УДК 657.421:657.6:631.11

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
«ОРГАНІЗАЦІЯ ОБЛІКУ ТА АУДИТУ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ
НА ПІДПРИЄМСТВІ»

Спеціальність 071 «Облік і оподаткування»

Подається на здобуття освітнього ступеня магістр

Кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень.
Використання ідей, результатів і тестів інших авторів мають посилання на
відповідне джерело
_____ Маргарита КАРАЩУК

Науковий керівник
Цегельник Ніна Іванівна
кандидат економічних наук, доцент

Житомир – 2025

Робота виконана на кафедрі бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту Поліського національного університету

Рецензент:

доцент кафедри фінансів і кредиту Поліського національного університету,
д.е.н., професор Віленчук О.М.

Висновок комісії за результатами попереднього захисту:

допустити до захисту

Голова комісії _____ Тетяна ГАЙДУЧОК

Висновок кафедри бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту за результатами попереднього захисту: допустити до захисту

Протокол засідання кафедри бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту № 7 від 17 грудня 2025 року

Завідувач кафедри бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту _____ Наталія МАЛЮГА

Результати захисту кваліфікаційної роботи

Студент(ка) КАРАЩУК Маргарита Олексіївна захистив(ла) кваліфікаційну роботу з оцінкою:

сума балів за 100-бальною шкалою _____,

за університетською шкалою _____

Секретар ЕК _____

Наталія САВЧЕНКО

АНОТАЦІЯ

Каращук М.О. Організація обліку та аудиту основних засобів на підприємстві. – Кваліфікаційна робота на правах рукопису.

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня магістр за спеціальністю 071 «Облік і оподаткування». – Поліський національний університет, Житомир, 2025.

У кваліфікаційній роботі досліджено теоретичні, методичні і прикладні аспекти організації обліку та аудиту основних засобів сільськогосподарського підприємства: розкрито теоретичну сутність основних засобів як об'єктів обліку і аудиту на підприємстві; досліджено сучасний стан організації та напрямки вдосконалення обліку та аудиту основних засобів діючого сільськогосподарського підприємства. Запропоновано напрямки вдосконалення робочих документів внутрішнього аудиту основних засобів підприємства.

Ключові слова: основні засоби, облік, аудит, підприємство, організація.

ABSTRACT

Karashchuk M. Organization of accounting and audit of fixed assets at the enterprise. – Manuscript.

Qualification work for the degree of master in the specialty 071 «Accounting and taxation». – Polissia National University, Zhytomyr, 2025.

The qualification work investigates the theoretical, methodological and applied aspects of the organization of accounting and auditing of fixed assets of an agricultural enterprise. The study reveals the theoretical essence of fixed assets as objects of accounting and auditing at the enterprise; the current state of the organization and directions for improving the accounting and auditing of fixed assets of an operating agricultural enterprise are investigated. Directions for improving the working documents of the internal audit of fixed assets of the enterprise are proposed.

Keywords: fixed assets, accounting, audit, enterprise, organization.

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНА СУТНІСТЬ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ ЯК ОБ'ЄКТІВ ОБЛІКУ І АУДИТУ НА ПІДПРИЄМСТВІ.....	8
1.1. Теоретична сутність категорії «основні засоби» як об'єкту обліку та аудиту сільськогосподарського підприємства	8
1.2. Нормативно-правове забезпечення обліку та аудиту основних засобів та проблемні питання у сучасній економічній літературі	13
1.3. Особливості господарської діяльності та оцінка наявності та ефективності використання основних засобів ТОВ «Бігунь»	19
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 1	25
РОЗДІЛ 2. СУЧАСНИЙ СТАН ТА НАПРЯМКИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКУ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ ТОВ «БІГУНЬ».....	26
2.1. Особливості організації обліку основних засобів на підприємстві	26
2.2. Формування облікової інформації по основних засобах на підприємстві.....	30
2.3. Напрямки вдосконалення обліку основних засобів	34
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 2	38
РОЗДІЛ 3. ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ АУДИТУ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ ПІДПРИЄМСТВ	40
3.1. Організація аудиту основних засобів.....	40
3.2. Методика проведення аудиту основних засобів.....	44
3.3. Напрямки вдосконалення аудиту основних засобів на підприємстві	48
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 3	54
ВИСНОВКИ.....	55
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	58
ДОДАТКИ.....	64

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Основні засоби є фундаментом розвитку економіки країни загалом, і навіть всіх галузей виробництва. Основні засоби відіграють ключову роль у збільшенні валового внутрішнього продукту, обсягів виробництва на підприємствах, зростанні економіки та покращенні рівня життя населення. Будучи матеріальною основою будь-якого підприємства, вони впливають на ефективність його роботи. Раціональне використання основних засобів сприяє підвищенню продуктивності праці, зниженню собівартості продукції та збільшенню прибутку. Так як, основні засоби є основним компонентом матеріально-технічної бази підприємства, а це робить їх належний облік надзвичайно важливим завданням. У сучасних економічних умовах зростає важливість аудиторських процесів для забезпечення ефективного використання всіх ресурсів, включаючи основні засоби. Ефективний аудит відіграє вирішальну роль в управлінні та оптимізації використання основних засобів для підтримки сталого ведення бізнесу.

Теоретичною основою дослідження особливостей організації обліку, аудиту основних засобів є багато наукових праць. Зокрема, питання обліку основних засобів досліджували багато науковців: Т.О. Бугай, Л.М. Васільєва, Ю. А. Гороховець, В. П. Гринь, Г. В. Даценко, О. А. Зоріна, Т. М. Іванова, О. П. Колісник, О. В. Кравченко, О. Г. Лищенко, Н. О. Лоханова, А. П. Макаренко, М. М. Матюха, О. О. Морозюк, І. П. Порсюрора, Г. В. Пчелинська, Н. А. Сиротенко, Є. Д. Скробіна, Т. В. Черкашина. Питанням аудиту основних засобів присвячені дослідження таких українських вчених, як Бакум А. О., Белозерцев В. С., Біла Л.В., Бунда О. М., Васильків М. Р., Войтенко М. В., Гавриш А. В., Меліхова Т. О., Подмешальська Ю. В., Міхляєва Д. С., Подолянчук О.А., Радіонова Н. Й., Синиця Ю. С., Троян О.В., Химич Г.М., Царенко О. П., Чубай В. М., Яковлев А. І., та ін. Їхні зусилля зосереджені на покращенні організації та ефективності обліку і аудиту основних засобів, сприяючи більш точному та ефективному управлінню активами. Шляхом постійних досліджень та вирішення проблем ці

вчені прагнуть підвищити загальну якість та надійність обліку та аудиту основних засобів.

Мета і завдання кваліфікаційної роботи. Основною метою кваліфікаційної роботи є дослідження обліку та аудиту основних засобів підприємства. Для досягнення поставленої мети виконаємо наступні завдання:

- розкрити теоретичну сутність категорії «основні засоби» як об’єкту обліку та аудиту сільськогосподарського підприємства;
- дослідити нормативно-правове забезпечення обліку та аудиту основних засобів та проблемні питання у сучасній економічній літературі;
- визначити особливості господарської діяльності та оцінка наявності та ефективності використання основних засобів досліджуваного підприємства;
- показати особливості організації обліку основних засобів на досліджуваному підприємстві;
- проаналізувати формування облікової інформації по основних засобах на досліджуваному підприємстві;
- вказати напрямки вдосконалення обліку основних засобів;
- розглянути питання організації аудиту основних засобів
- висвітлити методика проведення аудиту основних засобів на досліджуваному підприємстві;
- запропонувати напрямки вдосконалення аудиту основних засобів на досліджуваному підприємстві.

Предмет та об’єкт дослідження. Об’єктом дослідження є діяльність ТОВ «Бігунь» з формування і використання інформаційних ресурсів обліку та звітності для управління обліком та аудитом основних засобів. Предметом дослідження є процеси обліку та аудиту для управління основними засобами.

Методи дослідження. У процесі дослідження організації обліку та аудиту основних засобів на підприємстві використано сукупність загальнонаукових і спеціальних методів, а саме:

- метод аналізу та синтезу застосовано для розкриття теоретичної сутності категорії «основні засоби» як об’єкта бухгалтерського обліку та аудиту, а також

для узагальнення наукових підходів до їх класифікації, оцінки та відображення в обліку;

- метод індукції та дедукції використано при формуванні висновків на основі аналізу окремих аспектів обліку та аудиту основних засобів і при переході від загальних теоретичних положень до практичних особливостей їх застосування на досліджуваному підприємстві;

- нормативно-правовий метод застосовано для дослідження чинної законодавчої та нормативної бази з обліку й аудиту основних засобів, зокрема національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку, міжнародних стандартів та методичних рекомендацій;

- економіко-статистичні методи застосовано для оцінки наявності та ефективності використання основних засобів, зокрема при розрахунку показників фондівіддачі, фондомісткості, фодоозброєності основних засобів;

- метод системного підходу використано для комплексного дослідження організації обліку та аудиту основних засобів як взаємопов'язаної системи, що охоплює первинний облік, аналітичний і синтетичний облік, внутрішній контроль та аудит;

- метод узагальнення та формалізації результатів використано для обґрунтування напрямків удосконалення обліку й аудиту основних засобів на досліджуваному підприємстві та формування підсумкових висновків роботи.

Класифікаційна робота ґрунтується на наукових працях вітчизняних та зарубіжних дослідників з питань бухгалтерського обліку аудиту основних засобів, нормативній базі щодо обліку і аудиту основних засобів, обліково-аналітичних документах первинних, аналітичних, синтетичних та звітних бухгалтерських даних ТОВ «Бігунь».

Перелік публікацій автора за темою дослідження. За результатами проведеного дослідження автором опубліковано такі праці:

Аналіз фондівіддачі основних засобів ТОВ «Бігунь»: матеріали конференції першого туру Всеукраїнського конкурсу студентських наукових

робіт Поліського національного університету «Студентські наукові читання 2025» (27 листопада 2025 р.) [14];

Методичні засади аудиту основних засобів: матеріали XIII Всеукраїнської науково-практичної конференції «Наукові ініціативи сьогодення України: правові, економічні, соціальні та поведінкові аспекти» (10-11 грудня 2025 р.) [15];

Облік основних засобів фермерами: досвід Польщі: збірник праць учасників IV Міжнародної науково-практичної конференції «Інноваційний вектор розвитку обліку, фінансів, аналізу й аудиту в Україні та світі» (6-7 листопада 2025 р.) [16].

Наукова новизна полягає в адаптації польського досвіду організації обліку основних засобів та розробці нових форм робочих документів внутрішнього аудиту основних засобів до умов діяльності ТОВ «Бігунь» шляхом обґрунтування управлінсько-орієнтованих підходів до формування облікової інформації.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що основні положення кваліфікаційної роботи можуть бути використані як теоретична та практична база для вдосконалення системи обліку та внутрішнього аудиту основних засобів на ТОВ «Бігунь».

Апробація результатів дослідження. Результати дослідження апробовано під час внутрішнього обліково-аналітичного аудиту основних засобів ТОВ «Бігунь» та обговорено на виробничій нараді підприємства.

Структура та обсяг кваліфікаційної роботи. Основний текст роботи викладено на 54 сторінках комп'ютерного тексту. Ілюстративний матеріал представлено у вигляді 30 таблиць та 4 рисунки. Структурно робота включає вступ, три розділи, висновки, список використаних джерел (51 найменування).

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНА СУТНІСТЬ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ ЯК ОБ'ЄКТІВ ОБЛІКУ І АУДИТУ НА ПІДПРИЄМСТВІ

1.1. Теоретична сутність категорії «основні засоби» як об'єкту обліку та аудиту сільськогосподарського підприємства

Сільськогосподарська галузь є дуже важливою у складі народного господарства, оскільки забезпечує продовольчу безпеку країни шляхом виробництва продуктів харчування для населення, постачає сировину для виробництва для багатьох галузей промисловості, а також виробляє продукцію для експорту [49].

Основні засоби в сільському господарстві є життєво важливою частиною виробничого потенціалу як галузі, так і національної економіки. Вони слугують ключовим компонентом ресурсної бази сільськогосподарських підприємств, формуючи їхні стратегічні можливості розвитку [24, с. 39].

Спроможність сільськогосподарського сектору забезпечувати виробництво конкурентоспроможної та якісної продукції значною мірою визначається рівнем забезпеченості основними засобами. Саме ці активи суттєво впливають на формування економічних результатів діяльності сільськогосподарських підприємств. Від технічного стану та ефективності використання основних засобів залежать фінансова стійкість і ринкові позиції сільськогосподарських підприємств. У підсумку раціональне використання основних засобів є ключовою передумовою підвищення конкурентоспроможності та успішного функціонування сільськогосподарських підприємств на ринку [9, с. 26].

Основні засоби є важливими для діяльності сільськогосподарського підприємства, забезпечуючи інфраструктуру, необхідну для виробництва та надання послуг. Вони сприяють створенню доданої вартості, зниженню витрат, підвищенню прибутковості та конкурентоспроможності. Ефективне управління основними активами має вирішальне значення для сталого розвитку аграрного

бізнесу, підтримки стратегічних цілей, довгострокового розвитку та прийняття обґрунтованих рішень у динамічному економічному середовищі [31].

У бухгалтерському обліку засоби праці виділено в окремий об'єкт обліку, що має назву «основні засоби підприємства».

Згідно НП(С)БО 7 «Основні засоби», основні засоби – це матеріальні активи, які сільськогосподарське підприємство використовує у своїй діяльності, наприклад, для виробництва сільськогосподарської продукції, надання послуг, здачі в оренду іншим особам або підтримки адміністративної та соціально-культурної діяльності. Ці активи характеризуються очікуваним терміном корисного використання більше одного року або довшим за операційний цикл, якщо він перевищує один рік. Вони є важливими для довгострокового функціонування сільськогосподарського підприємства [40].

Згідно Податкового Кодексу України, основні засоби – це матеріальні активи, що використовуються сільськогосподарськими підприємствами у господарській діяльності, включаючи запаси корисних копалин для використання надр (за винятком земельних ділянок, незавершених капітальних інвестицій, доріг загального користування, бібліотечних та архівних фондів, активів вартістю менше 20 000 гривень, невиробничих основних засобів та нематеріальних активів). Основні засоби мають вартість понад 20 000 гривень. Ці активи підлягають поступовій амортизації внаслідок фізичного або морального зносу. Термін корисного використання таких активів з дати введення в експлуатацію перевищує один рік або тривалість операційного циклу, якщо він довший. Загалом, основні засоби є необхідними для господарської діяльності та обліковуються на основі їх вартості, використання та амортизації з часом [32].

Згідно з МСБО 16, основні засоби – це матеріальні активи, які підприємство використовує для виробництва, постачання товарів чи послуг, оренди або адміністративних цілей, і очікується, що вони будуть використовуватися протягом кількох звітних періодів. Стандарт застосовується до всіх активів, що відповідають цьому визначенню, за винятком лісових угідь та подібних природних ресурсів, які відновлюються природним шляхом. Основні

засоби мають термін корисного використання, що виходить за межі одного звітного періоду [70].

Нормативне визначення основних засобів враховує переважно такі критерії, як термін використання та цільове призначення, які тісно пов'язані в різних правових актах. Однак, вартісна характеристика основних засобів прямо передбачена лише в Податковому кодексі, тоді як вона відсутня як у стандартах НП(С)БО, так і в МСБО.

Розглянемо тлумачення поняття «основні засоби», які наводять вітчизняні вчені. Так, Г. В. Даценко., О. М. Кудирко та І. Ф. Лобачева зазначають, що основні засоби - це «матеріальні активи, які підприємство утримує з метою використання їх у процесі виробництва чи поставки товарів, надання послуг, здачі в оренду іншим особам чи для виконання адміністративних і соціально-культурних функцій, очікуваний термін корисного використання (експлуатації) яких більше одного року, або одного оборотного періоду» [7, с. 208].

О. П. Колісник та К. К. Приходько вважають, що Основні засоби відіграють вирішальну роль у виробничому процесі сільськогосподарських підприємств, оскільки їх технічний стан та рівень використання безпосередньо впливають на економічні результати діяльності. Рациональне управління та ефективне використання цього виду активів сприяють поліпшенню техніко-економічних показників товаровиробників сільськогосподарської продукції, зокрема зростанню обсягів виробництва, зниженню витрат і скороченню трудомісткості. Системний облік і постійний моніторинг ефективності використання основних засобів є необхідними умовами забезпечення ефективного управління виробництвом та сталого розвитку підприємств аграрного сектору [18].

Г. В. Пчелинська визначає, основні засоби є матеріально-технічною основою діяльності сільськогосподарських підприємств та використовуються протягом тривалого періоду як у виробничій, так і в невиробничій сферах. Ці ресурси характеризуються значним строком експлуатації та здатністю забезпечувати безперервність функціонування суб'єктів аграрного виробництва.

У процесі використання вартість основних засобів поступово зменшується внаслідок фізичного зносу та морального старіння, що обумовлює необхідність їх раціонального управління з боку господарюючих суб'єктів сільського господарства [41].

Змістовним можна вважати бачення запропоноване Л.М. Васильєвою і Т.О.Бугай: основні засоби сільськогосподарських підприємств – це довгострокові матеріальні ресурси, що перебувають у власності суб'єктів господарювання та забезпечують здійснення виробничої діяльності, надання послуг і досягнення стратегічних цілей товаровиробників сільськогосподарської продукції. Ці ресурси мають різноманітну структуру та, як правило, використовуються в діяльності понад один рік. У системі бухгалтерського обліку основні засоби господарюючих суб'єктів сільського господарства визнаються активами й підлягають амортизації протягом строку їх корисного використання [3, с. 189].

Узагальнення нормативно-правових підходів та наукових поглядів вітчизняних учених щодо сутності основних засобів сільськогосподарських підприємств дає змогу сформулювати власне визначення цієї економічної категорії. Отже, Основні засоби сільськогосподарських підприємств – це довгострокові матеріальні ресурси, що перебувають у власності або користуванні суб'єктів аграрного виробництва та використовуються у виробничій, сервісній, адміністративній і соціально-культурній діяльності для забезпечення безперервності виробничого процесу, формування економічних результатів і досягнення стратегічних цілей товаровиробників сільськогосподарської продукції. Такі ресурси характеризуються строком корисного використання понад один рік, поступовим перенесенням вартості на продукцію через амортизацію, а також визначальним впливом на ефективність, прибутковість і конкурентоспроможність підприємств аграрного сектору.

Раціональна організація обліку безпосередньо залежить від правильної класифікації основних засобів. Групування основних засобів за галузевими

характеристиками, функціональними специфікаціями, призначенням та атрибутами належності, показано на рис. 1.1.

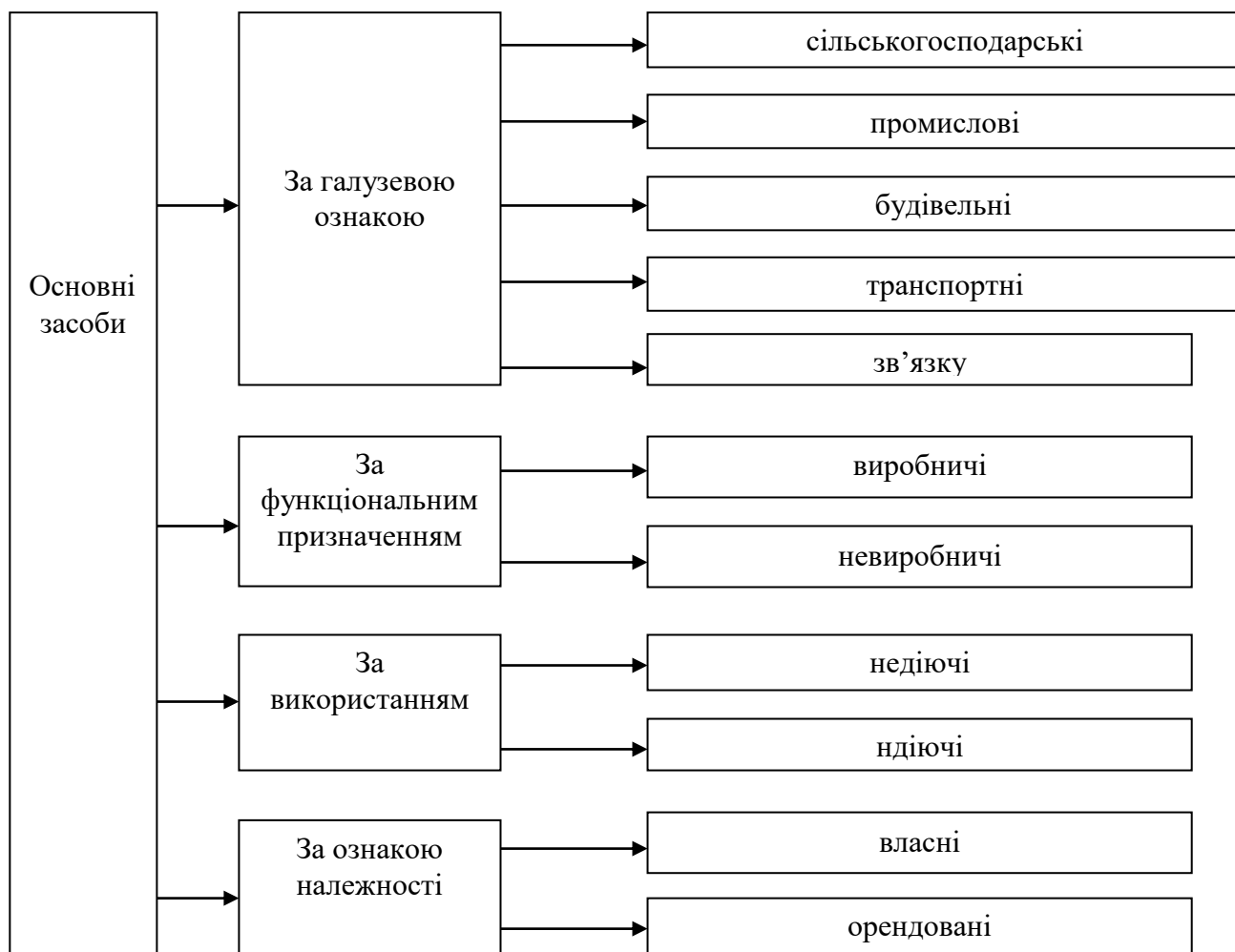

Рис. 1.1. Групування основних засобів сільськогосподарських підприємств за галузевою ознакою, функціональним призначенням, використанням та ознакою належності

Джерело: сформовано автором на основі [3; 5; 7; 9; 18; 24; 25; 35; 40; 41; 49].

Класифікаційні характеристики основних засобів зобразимо на рис. 1.2 (додаток А).

Основні засоби класифікуються за галузями на промислові, сільськогосподарські, будівельні, транспортні та комунікаційні, а їхня присутність на конкретних підприємствах пов'язана з характером їхньої діяльності та допоміжних об'єктів.

Основні засоби також поділяються за функціональним призначенням на виробничі та невиробничі; виробничі на активні і неактивні. До основних засобів відносяться: будівлі, споруди, транспортні засоби, робочі та силові машини та обладнання, вимірювальні або регулюючі прилади та пристрої, обчислювальна техніка, інструмент, виробничий чи господарський інвентар та приладдя, внутрішньогосподарські дороги та інші відповідні об'єкти. Про ефективність використання основних засобів судять за показниками продуктивності праці та фондоозброєності фондівіддачі. Активні основні засоби – це обладнання, машини, транспортні засоби, які безпосередньо беруть участь у виробничому процесі. Їхнє зростання говорить про підвищення технічного потенціалу підприємства.

1.2. Нормативно-правове забезпечення обліку та аудиту основних засобів та проблемні питання у сучасній економічній літературі

У сучасних умовах господарювання основні засоби підприємства розглядаються як одна з базових складових виробничого потенціалу, поряд із трудовими ресурсами та іншими факторами виробництва. Інформація про їхній стан, рух, амортизацію, переоцінку, рівень ефективності використання та відтворення має суттєве значення для широкого кола зацікавлених сторін, зокрема власників, інвесторів, кредиторів і контрагентів. Зазначене обумовлює необхідність ґрунтовного дослідження нормативно-правового регулювання, а також теоретичних і прикладних аспектів обліку та аудиту основних засобів.

Основним нормативним документом, яким користується сільськогосподарське підприємство під час розроблення Наказу про облікову політику в частині основних засобів, є НП(С)БО 7 «Основні засоби» [40], Податковий кодекс України [32] та інші нормативно-правові акти, а в міжнародній практиці - міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 16 «Основні засоби» [29]. Окремі питання аудиту основних засобів регламентуються ЗУ «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність»

[36] та міжнародними стандарти контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг (МСА).

При організації обліку та аудиту основних засобів сільськогосподарського підприємства, необхідно керуватися законодавчими та нормативними документами, що показані в табл. 1.1.

Таблиця 1.1

Основні нормативно-правові акти з питань обліку основних засобів

№ з/п	Нормативний акт	Характеристика
1	ЗУ «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [37]	визначає правові засади регулювання, організації, ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності в Україні
2	ЗУ «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність» [36]	визначає загальні питання аудит основних засобів як послуги, що передбачає перевірку бухгалтерських даних та фінансових показників різних суб'єктів господарювання, включаючи юридичних осіб, представників іноземних підприємств та групи, що подають консолідовану фінансову звітність.
3	Податковий кодекс України [32]	визначає загальні питання амортизації основних засобів
4	Н(С)БО № 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» [39]	визначаються зміст і форма звіту про фінансовий стан та загальні вимоги до розкриття його статей. Визначено порядок розкриття інформації у ф. 1, наведено, яку інформацію необхідно розкрити у статті «Основні засоби»
5	Н(С)БО № 7 «Основні засоби» [40]	визначає методологічні засади формування в бухгалтерському обліку інформації про основні засоби, а також розкриття інформації про них у фінансовій звітності.
6	Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 16 «Основні засоби» [29]	встановлює принципи обліку основних засобів підприємств, що перейшли на міжнародну фінансову звітність
7	Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку ... [12]	Встановлює призначення і порядок ведення рахунку 10 «Основні засоби».
5	Методичні рекомендації з бухгалтерського обліку основних засобів [38]	Методичні рекомендації з бухгалтерського обліку основних засобів можуть застосовуватися сільськогосподарськими підприємствами для організації облікового процесу.

Джерело: сформовано автором на основі [12, 29, 32, 36-40].

Проаналізувавши прийняті нормативні документи з бухгалтерського обліку можна виділити декілька рівнів нормативного регулювання обліку сільськогосподарського підприємства:

I – Закон України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні»; ЗУ «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність», Податковий кодекс та інші законодавчі акти;

II – Національні та міжнародні положення (стандарти) бухгалтерського обліку; міжнародні стандарти аудиту

III – Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку, методичні рекомендації тощо.

Основні проблемні питання обліку основних засобів, що висвітлюються в сучасній економічній літературі, наведено в таблиці 1.2.

Таблиця 1.2

Проблемні питання обліку основних засобів у сучасній економічній літературі

Рік	Автор	Проблема, що досліджується
1	2	3
2025	Морозюк О. О. [31]	виявлення проблемних аспектів ведення обліку основних засобів в умовах трансформації економіки та цифровізації облікових процесів; дослідження теоретико-методичних засад обліку основних засобів у контексті їх поліпшення та адаптації до міжнародних стандартів фінансової звітності, а також
2023	Васільєва Л.М., Бугай Т.О. діяльність» [3]	потребує подальшого дослідження питання щодо узагальнення наукових підходів до визначення сутності поняття «основні засоби» як об'єкта бухгалтерського обліку.
2024	Гороховець Ю. А., Гринь В. П., Скробіна Є. Д. [5]	дослідження впливу міжнародних стандартів фінансової звітності на національні підходи до облікової політики щодо основних засобів
2023	Даценко Г. В., Кудирко О. М., Лобачева І. Ф. [7]	визначення теоретичних засад обліку основних засобів, особливостей здійснення обліку на виробничих підприємствах.
2022	Іванова Т. М. [11]	дослідження особливостей визначення та визнання, оцінки основних засобів, проблеми нарахування амортизації, враховуючи вимоги податкового законодавства України, проблематика застосування національних та міжнародних стандартів, а також виявлення відмінностей задля встановлення гармонізації між національними нормативними актами та міжнародною практикою.
2023	Колісник О. П., Приходько К. К. [18]	Проблематика ведення та вдосконалення обліку основних засобів в умовах війни.
2024	Лоханова Н. О., Сиротенко Н. А. [21]	проблемні питання обліку й розкриття у звітності основних засобів в умовах війни в Україні.

1	2	3
2023	Матюха М. М., Деркаченко Ю. Р. [26]	проблема організаційних засад обліку основних засобів на підприємстві
2023	Суліма М. О., Смірнов Д. Р. [44]	дослідженні проблеми обліку основних засобів, що спровоковані воєнними діями, зокрема нарахування амортизації, визнання та визначення балансової вартості основних засобів, а також переоцінка, списання та відображення у фінансовій звітності.
2022	Кравченко О. В., Селезньова О. В. [19]	проблема альтернативного програмного забезпечення бухгалтерському програмному продукту 1С. Підприємство для оперативного прийняття рішень; проблема відображення співвідношення показників нормативного терміну служби та строків корисного використання основних засобів; проблема комплексного підходу з організації та методики обліку операцій з основними засобами; проблема концептуальної моделі документообігу щодо наявності та руху основних засобів; проблема методики відображення ремонтів (у розрізі їх видів) основних засобів та їх поліпшення в обліку;

Джерело: сформовано автором на основі [3; 5; 7; 11; 18; 19; 21; 26; 31; 44].

Дослідження літератури показує, що в практичній площині процес обліку основних засобів супроводжується низкою проблем та викликів, що можуть суттєво впливати на якість, об'єктивність і повноту облікової інформації. Нормативно-правова база бухгалтерського обліку, особливо щодо основних засобів, є неузгодженою через розбіжності між національними стандартами та МСФЗ. Це створює труднощі для підприємств з іноземними інвесторами або міжнародними операціями, оскільки вони повинні дотримуватися кількох систем звітності. Крім того, часті зміни в законодавстві вимагають постійного розвитку навичок від бухгалтерів, що може ускладнити процеси фінансової звітності та підірвати її прозорість і довіру зацікавлених сторін. Основна проблема обліку амортизації та зносу полягає в точному визначенні амортизаційної політики компанії. Вибір відповідних методів, визначення терміну корисного використання активів та регулярний перегляд цих параметрів вимагають як технічних знань, так і аналітичних навичок. Помилки в розрахунку амортизації можуть спотворювати фінансові результати, знижувати точність оцінки активів і потенційно призводити до перевірки з боку регуляторних органів, особливо враховуючи унікальні умови експлуатації окремих основних засобів [50].

Значна кількість сільськогосподарських підприємств України, насамперед суб'єкти малого та середнього аграрного бізнесу, продовжує застосовувати паперові форми обліку або морально застарілі інформаційні системи для управління основними засобами. Такий підхід зумовлює підвищений ризик виникнення облікових неточностей, дублювання відомостей, фрагментації інформаційних потоків і втрати даних, а також ускладнює системний контроль за рухом, технічним станом та ступенем зносу необоротних ресурсів, що негативно позначається на якості управлінських рішень. Недостатній рівень інтеграції інформаційних систем стримує цифровізацію ключових облікових процедур, зокрема нарахування амортизації, проведення переоцінки та інвентаризації, що актуалізує потребу впровадження сучасних цифрових платформ, здатних забезпечити безперервний облік активів у режимі реального часу та аналітичну підтримку процесу управління на основі даних.

Отже, результати аналізу наукових джерел свідчать, що процес обліку основних засобів супроводжується комплексом нормативно-правових, методичних та інформаційно-технологічних проблем, які істотно впливають на якість і достовірність облікової інформації. Неузгодженість між національними стандартами бухгалтерського обліку та МСФЗ, а також часті зміни законодавства ускладнюють формування фінансової звітності, особливо для підприємств з міжнародною діяльністю. Водночас складність визначення амортизаційної політики та строків корисного використання основних засобів підвищує ризик викривлення фінансових результатів. Низький рівень цифровізації облікових процесів зумовлює потребу впровадження сучасних інтегрованих інформаційних систем для забезпечення ефективного управління та прийняття обґрунтованих управлінських рішень.

В таблиці 1.3 представлені проблемні питання аудиту основних засобів за матеріалами сучасної економічної літератури.

**Аналіз проблемних аспектів аудиту основних засобів у сучасних
економічних джерелах**

Рік	Автор	Проблема, що досліджується
2025	Бунда О. М., Гавриш А. В. [1]	аудиторські процедури щодо основних засобів підприємства.
2021	Васильків М. Р., Чубай В. М. [2]	чинники, які потрібно враховувати, помилки та порушення, що виявляються під час аудиту операцій з основними засобами: методика.
2023	Даценко Г. В., Кудирко О. М., Лобачева І. Ф. [7]	розкриття економічної сутності та проведення внутрішнього аудиту операцій та фінансових показників, що пов'язані із основними засобами, розробка оптимальної методики проведення перевірки вибраної області та знаходження шляхів її удосконалення.
2023	Колісник О. П., Приходько К. К. [18]	ведення та вдосконалення внутрішнього аудиту основних засобів в умовах війни
2022	Кравченко О. В., Селезньова О. В. [19]	проблема затвердження рекомендацій щодо методики внутрішнього аудиту операцій з основними засобами; проблема типових форм робочої документації внутрішнього аудитора; проблема масштабності та трудомісткості проведення контролю основних засобів; низький рівень компетентності внутрішніх аудиторів
2023	Меліхова Т. О., Синиця Ю. С., Яковлев А. І. [28]	удосконалення аудиту основних засобів на малому підприємстві за допомогою правильного застосування їх вартісного вимірювання
2024	Царенко О. П. [45]	недосконалість існуючого методично-прикладного інструментарію щодо регламентування подальших аудиторських процедур щодо наявності основних засобів.

Джерело: сформовано автором на основі [1; 2; 7; 18; 19; 28; 45].

Вчені-економісти все більше уваги приділяють вдосконаленню методології аудиту основних засобів у різних галузях економіки, включаючи розробку тестових питань для оцінки внутрішнього контролю, виявлення потенційних помилок та створення робочих документів для підтвердження висновків аудитора [51]. Крім того постійні проблеми з аудитом витрат на технічне обслуговування, ремонт та експлуатацію підкреслюють необхідність постійних досліджень та методологічних удосконалень у цій галузі. Дослідження літератури показало, що аудит операцій з основними засобами має вирішальне значення для оцінки ефективності підприємства. Він дозволяє керівникам та зацікавленим сторонам краще контролювати наявність, стан та рух основних

засобів, забезпечуючи основу для обґрунтованих управлінських рішень, спрямованих на підвищення загальної ефективності.

1.3. Особливості господарської діяльності та оцінка наявності та ефективності використання основних засобів ТОВ «Бігунь»

Аграрний сектор України відіграє вирішальну роль у забезпеченні продовольчої безпеки як Збройних Сил, так і цивільного населення у воєнний час, слугуючи основою для створення надійного тилу та підтримки перемоги країни. Його стабільна робота є життєво важливою не лише для забезпечення постачання продовольства, а й для захисту економічної безпеки та суверенітету країни. Тому функціонування сільськогосподарських підприємств України (табл. 1.4) є важливим для загальної стійкості та незалежності країни у складних умовах.

Таблиця 1.4

Кількість суб’єктів господарювання у сільському господарстві, що діяли за 2022-2024рр.

Показники	Роки			2024 р. до 2022 р.	
	2022	202	2024.	+, -	% (рази)
Кількість діючих суб’єктів господарювання, одиниць	53281	62960	58703	5422	110,2
в т.ч.					
юрідичні особи	32844	40889	35547	2703	108,2
фізичні особи	20437	22071	23156	2719	113,3

Джерело: сформовано автором на основі [17]

Дані таблиці 1.4 свідчать про загальне зростання кількості суб’єктів господарювання у сільському господарстві України у 2022–2024 роках. Станом на кінець 2024 року кількість діючих суб’єктів господарювання становила 58 703 одиниці, що на 5 422 одиниці, або на 10,2 %, більше порівняно з 2022 роком. Це свідчить про поступове відновлення та адаптацію аграрного сектору до складних економічних умов. У структурі суб’єктів господарювання переважають юридичні особи, кількість яких у 2024 році склала 35 547 одиниць, що на 2 703 одиниці,

або на 8,2 %, більше, ніж у 2022 році. Водночас більш динамічне зростання спостерігається серед фізичних осіб – підприємців, кількість яких за аналізований період збільшилася на 2 719 одиниць, або на 13,3 %. Така тенденція свідчить про активізацію малого аграрного підприємництва та підвищення ролі фізичних осіб – підприємців у розвитку сільського господарства.

Одним із діючих сільськогосподарських підприємств є об'єкт нашого дослідження ТОВ «Бігунь», яке до листопада 2025 року мало назву ПСП «Бігунь». Виробничу діяльність підприємство здійснює в селі Бігунь Коростенського району Житомирської області. Його основними видами діяльності є змішане сільське господарство, таке як вирощування зернових, бобових, олійних та інших однорічних та дворічних культур, а також розведення молочної худоби.

Не заважаючи на складні умови господарювання ТОВ «Бігунь» є успішним підприємством (табл. 1.5).

Таблиця 1.5

Фінансові результати та рентабельність ТОВ «Бігунь» за 2022-2024 рр.

Показники	Роки			2024 р. до 2022 р.	
	2022	2023	2024	+, -	% (рази)
Чистий дохід від реалізації продукції, тис.грн	25311	29097	107684	82373	> в 4,3 р.
Собівартість реалізованої продукції, тис.грн	19731	24979	63898	44167	> в 3,2 р.
Валовий прибуток, тис.грн	5580	4118	43786	38206	> в 7,8 р.
Інші операційні доходи, тис.грн	5	0	0	-5	-
Адміністративні витрати, тис.грн	1174	1124	1193	19	101,6
Інші операційні витрати, тис.грн	148	78	199	51	134,5
Чистий прибуток, тис.грн	4263	2916	42394	38131	> в 9,9 р.
Рентабельність підприємства, %	20,2	11,1	64,9	44,7	-
Рентабельність виручки від реалізації продукції, %	22,0	14,2	40,7	18,6	-
Рентабельність активів, %	9,9	5,6	49,0	39,2	-
Рентабельність власного капіталу, %	17,8	10,6	92,6	74,8	-

Джерело: розраховано автором на основі даних ТОВ «Бігунь»

Дані таблиці 1.5 свідчать про суттєве покращення фінансово-економічних результатів діяльності ТОВ «Бігунь» у 2022–2024 рр. Чистий дохід від реалізації

продукції у 2024 році зріс більш ніж у 4,3 рази порівняно з 2022 роком, що зумовило відповідне збільшення собівартості реалізованої продукції (у 3,2 рази), однак темпи зростання доходів випереджали зростання витрат. У результаті валовий прибуток підприємства збільшився у 7,8 рази, що свідчить про підвищення ефективності основної діяльності.

Незважаючи на відносну стабільність адміністративних витрат і помірне зростання інших операційних витрат, чистий прибуток у 2024 р. зріс у 9,9 рази порівняно з 2022 р. і досяг 42 394 тис. грн. Це позитивно відобразилося на показниках рентабельності: рентабельність підприємства зросла до 64,9 %, рентабельність виручки – до 40,7 %, рентабельність активів – до 49,0 %, а рентабельність власного капіталу – до 92,6 %. Така динаміка свідчить про істотне зростання прибутковості, підвищення ефективності використання ресурсів та зміцнення фінансової стійкості ТОВ «Бігунь».

Основні засоби є фундаментом розвитку ТОВ «Бігунь». В таблиці 1.6 дослідимо роль основних засобів в структурі майна підприємства.

Таблиця 1.6

**Питома вага основних засобів в структурі майна ТОВ «Бігунь»
за 2022-2024 рр. (станом на 31.12).**

Показники	Роки			2024 р. до 2022 р.	
	2022	2023	2024.	+, -	% (рази)
Майно всього, тис.грн	44034	60750	112223	68189	> в 2,5 р.
Необоротні активи, тис.грн	20733	18300	32859	12126	158,5
Основні засоби (балансова вартість), тис.грн	20470	18035	32469	11999	158,6
Питома вага основних засобів в майні підприємства, %	46,5	29,7	28,9	-17,6	-
Питома вага основних засобів в необоротних активах підприємства, %	98,7	98,6	98,8	0,1	-

Джерело: розраховано автором на основі даних ТОВ «Бігунь»

Дані таблиці 1.6 свідчать про суттєве зростання вартості майна ТОВ «Бігунь» упродовж 2022–2024 рр. Загальна вартість активів підприємства станом на 31.12.2024 р. становила 112 223 тис. грн, що у 2,5 рази перевищує рівень 2022 р. Зростання майна супроводжувалося збільшенням вартості необоротних

активів на 12 126 тис. грн, або на 58,5 %, що свідчить про активізацію інвестиційних процесів та оновлення матеріально-технічної бази підприємства. Балансова вартість основних засобів ТОВ «Бігунь» на кінець 2024 р. досягла 32 469 тис. грн, що на 11 999 тис. грн, або на 58,6 %, більше порівняно з 2022 р. Водночас питома вага основних засобів у структурі майна підприємства зменшилася з 46,5 % у 2022 р. до 28,9 % у 2024 р., що зумовлено випереджальним зростанням оборотних активів.

У структурі необоротних активів основні засоби стабільно займають домінуючу позицію, формуючи 98,8 % їх загального обсягу у 2024 р., що практично відповідає рівню 2022 р. Така структура свідчить про провідну роль основних засобів у забезпеченні виробничої діяльності підприємства та визначальний вплив матеріально-технічної бази на формування його виробничого потенціалу.

Аналіз наявності (табл. 1.7) та ефективності використання (табл. 1.8) основних засобів має вирішальне значення для прийняття обґрунтованих управлінських рішень в ТОВ «Бігунь».

Таблиця 1.7

Наявність основних засобів ТОВ «Бігунь» за 2022-2024 рр.

Показники	Роки			2024 р. до 2022 р.	
	2022	202	2024.	+, -	% (рази)
Середнорічна вартість основних засобів, тис.грн:	17616,0	19252,5	25252,0	7636,0	143,3
Коефіцієнт зносу основних засобів	35,1	42,9	32,5	-2,6	92,5
Фондоозброєність, тис.грн./чол.	765,91	837,07	1329,05	563,14	173,5

Джерело: розраховано автором на основі даних ТОВ «Бігунь»

Дані таблиці 1.7 свідчать про позитивні зміни у забезпеченості ТОВ «Бігунь» основними засобами упродовж 2022–2024 рр. Середньорічна вартість основних засобів у 2024 р. становила 25 252,0 тис. грн, що на 7 636,0 тис. грн, або на 43,3 %, більше порівняно з 2022 р., що вказує на розширення та оновлення матеріально-технічної бази підприємства. Показник фондоозброєності праці у 2024 р. досяг 1 329,05 тис. грн/чол., що на 563,14 тис. грн/чол., або на 73,5 %, більше порівняно з 2022 р.

перевищує рівень 2022 р. Зазначене свідчить про зростання технічної оснащеності працівників та підвищення потенціалу продуктивності праці. Коефіцієнт зносу основних засобів у 2022–2024 рр. мав нестабільну динаміку: з 35,1 % у 2022 р. він зріс до 42,9 % у 2023 р., однак у 2024 р. знизився до 32,5 %, що на 2,6 в.п. менше порівняно з 2022 р. Зменшення рівня зносу свідчить про оновлення основних засобів і загальне покращення технічного стану виробничих потужностей ТОВ «Бігунь».

Таблиця 1.8

Аналіз фондівдачі основних засобів ТОВ «Бігунь»

Показники	Роки			2024 р. до 2022 р.	
	2022	202	2024.	+, -	% (рази)
Фондовіддача основних засобів, грн.	0,92	0,92	2,70	1,78	в 2,9 р.
Фондовіддача активної частини основних фондів, грн.	1,51	1,41	4,82	3,31	в 3,2 р.
Частка активної частини загальної вартості основних засобів, %	60,6	65,6	56,0	-4,6	92,4

Джерело: розраховано автором на основі даних ТОВ «Бігунь»

Дані таблиці 1.8 свідчать про істотне підвищення ефективності використання основних засобів ТОВ «Бігунь» упродовж 2022–2024 рр. Фондовіддача основних засобів у 2024 р. зросла до 2,70 грн, що у 2,9 рази перевищує рівень 2022 р., що є наслідком зростання обсягів реалізації продукції та підвищення інтенсивності використання виробничих потужностей. Аналогічна тенденція спостерігається і щодо фондівдачі активної частини основних фондів, яка у 2024 р. становила 4,82 грн, що у 3,2 рази більше порівняно з 2022 р. Водночас частка активної частини у загальній вартості основних засобів у 2024 р. зменшилася до 56,0 %, що на 4,6 в.п. менше рівня 2022 р. Незважаючи на зниження питомої ваги активної частини основних засобів, суттєве зростання показників фондівдачі свідчить про підвищення ефективності їх використання та покращення результативності господарської діяльності ТОВ «Бігунь»..

Метою процесу організації обліку є створення управлінської інформаційної системи, яка забезпечувала б реальне управління ТОВ «Бігунь» та примноження

доходу. Основні структурні елементи організації облікового процесу ТОВ «Бігунь» наведено на рис. 1.3.

<i>Мета – створення управлінської інформаційної системи</i>					
Функції – забезпечення оптимального процесу фінансового обліку та звітності на ТОВ «Бігунь» у відповідності до нормативних вимог та потреб управління					
<i>Об'єкт</i>			<i>Суб'єкт</i>		
Господарські фактори			Кадрові фактори		
Структура підрозділів апарату управління	Обліковий і аналітичний процеси	Організаційне, правове та технічне забезпечення обліку	Керівник: Павлушко Микола Іванович	Головний бухгалтер: Жуковська Ольга Іванівна	Керівники виробництва
<i>Структурні елементи</i>					
Положення про бухгалтерську службу	Положення про головного бухгалтера	Графік документо-обороту	Посадові інструкції	Організаційне забезпечення	Технічне забезпечення
Наукова організація праці	Інші роботи	Регістри обліку	Звітність	Правове забезпечення	Методологічне забезпечення

Рис. 1.3. Основні структурні елементи організації облікового процесу

Джерело: власне дослідження

Складовими структури організації обліку ТОВ «Бігунь» є положення про бухгалтерську службу, відповідальність посадових осіб за організацію та ведення бухгалтерського обліку, положення про головного бухгалтера, графіки документообороту, технічне забезпечення обліку, посадові інструкції виконавців та матеріально-відповідальних осіб, наукова організація праці, інші роботи.

Сьогодні бухгалтерський облік ТОВ «Бігунь» ведеться на основі повного Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу. Слід зазначити, що Наказ про облікову політику ТОВ «Бігунь» є розпорядчим і обліковим документом. Наразі, в ТОВ «Бігунь» облік здійснюється, переважно, за журнально-ордерною формою вручну та автоматично з допомогою програмного забезпечення.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 1

Основні засоби відіграють визначальну роль у діяльності сільськогосподарського підприємства, формуючи матеріально-технічну основу виробничих процесів і надання послуг. Їх ефективне використання сприяє створенню доданої вартості, зниженню витрат, підвищенню прибутковості та конкурентоспроможності. Раціональне управління основними засобами є важливою умовою забезпечення сталого розвитку аграрного бізнесу, досягнення стратегічних цілей і прийняття обґрунтованих управлінських рішень у динамічному економічному середовищі.

Основні проблеми в обліку та аудиті основних засобів пов'язані з необхідністю наукового розуміння та комплексного підходу до вдосконалення існуючих методичних рекомендацій. Уніфікація цих методів відповідно до міжнародних стандартів та впровадження сучасних інформаційно-аналітичних систем є важливими кроками. Ефективне вирішення розглянутих проблем сільськогосподарськими підприємствами підвищить прозорість фінансової звітності, мінімізує управлінські помилки та зміцнить довіру між інвесторами та партнерами.

Основні засоби є ключовим компонентом виробничого потенціалу сільськогосподарських підприємств, зокрема ТОВ «Бігунь». Отже, упродовж 2022–2024 рр. ТОВ «Бігунь» суттєво наростило вартість і виробничий потенціал основних засобів, що проявилось у зростанні їх середньорічної та балансової вартості, підвищенні фондоозброєності праці та зниженні рівня зносу у 2024 р. Переважання основних засобів у структурі необоротних активів свідчить про їх визначальну роль у забезпеченні виробничої діяльності підприємства. Водночас значне зростання фондівіддачі основних засобів і активної їх частини підтверджує підвищення ефективності використання матеріально-технічної бази. У сукупності зазначені тенденції свідчать про покращення технічного стану, результативності використання та позитивний вплив основних засобів на фінансово-економічні результати діяльності ТОВ «Бігунь».

РОЗДІЛ 2

СУЧАСНИЙ СТАН ТА НАПРЯМКИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКУ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ ТОВ «БІГУНЬ»

2.1. Особливості організації обліку основних засобів на підприємстві

Основні засоби є ключовою складовою матеріальних активів ТОВ «Бігунь», а їх своєчасний і коректний облік виступає важливою передумовою фінансової стабільності та підтримання конкурентоспроможності підприємства. Належна організація обліку основних засобів забезпечує прозорість фінансової звітності та відповідність вимогам чинного законодавства. Основною метою управління основними засобами ТОВ «Бігунь» є створення умов для їх своєчасного оновлення й модернізації, а також підвищення ефективності використання у виробничій діяльності. Виходячи з цього управління основними засобами передбачає для бухгалтерів ТОВ «Бігунь» ряд завдань що показані на рис. 2.1.

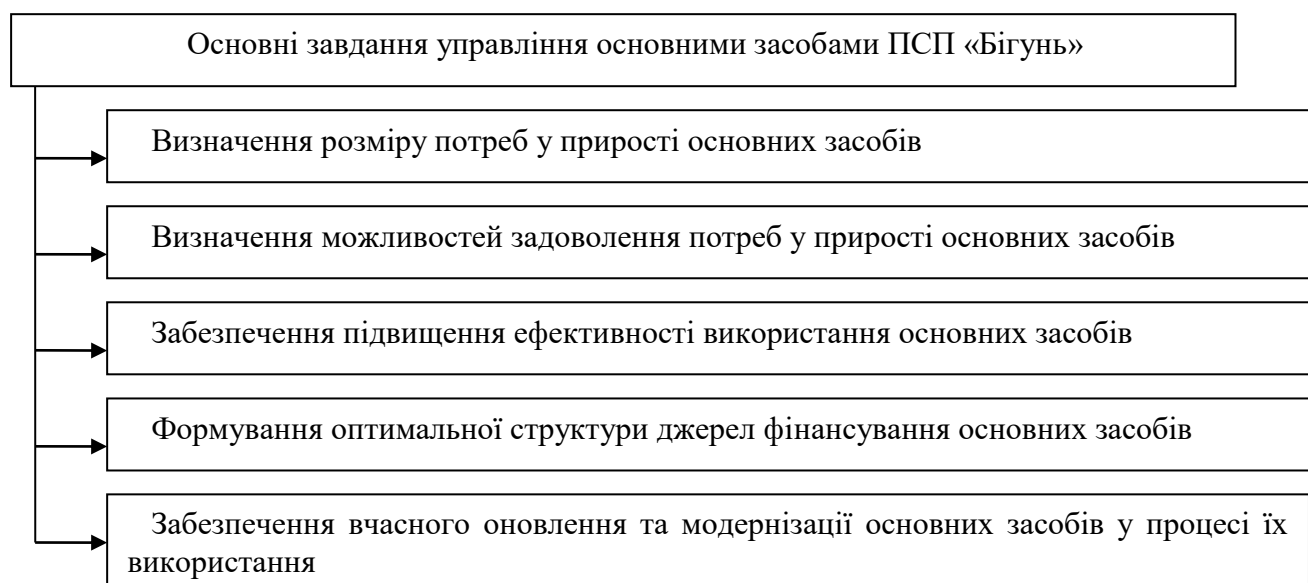

Рис. 2.1. Основні завдання управління основними засобами ТОВ «Бігунь»

Джерело: власне дослідження

Управління основними засобами ТОВ «Бігунь» ґрунтується на визначенні потреби у їх прирості з урахуванням вартісних показників, поточних виробничих потреб, планових обсягів діяльності та рівня амортизації. Розширення та

оновлення основних засобів здійснюється шляхом придбання нових об'єктів або залучення лізингових інструментів.

З метою підвищення ефективності використання основних засобів керівництво підприємства здійснює систематичний аналіз показників прибутковості та рентабельності, контролює структуру джерел фінансування, а також забезпечує своєчасне оновлення й модернізацію матеріально-технічної бази. Реалізація зазначених завдань спрямована на підвищення результативності діяльності та зміцнення конкурентних позицій ТОВ «Бігунь».

Основні засоби належать до першого класу рахунків, а їх облік у ТОВ «Бігунь» здійснюється на активному рахунку 10 «Основні засоби» (табл. 2.1, додаток Б). За дебетом цього рахунку відображається надходження основних засобів різними способами, операції, пов'язані з їх удосконаленням і модернізацією, а також результати дооцінки. За кредитом рахунку 10 відображається вибуття основних засобів та суми їх уцінки.

Облікова політика ТОВ «Бігунь» щодо обліку основних засобів ґрунтується на відповідних правилах оцінки, вимірювання, обліку основних засобів. Елементи облікової політики, щодо основних засобів наведені в табл. 2.2 (додаток В). Основні засоби ТОВ «Бігунь» – це активи вартість яких перевищує 20000 гривень і у зв'язку з фізичним або моральним зносом поступово зменшується, а очікуваний строк корисного використання цього виду активів становить понад один рік.

Особливості обліку основних засобів ТОВ «Бігунь» доцільно розглядати з урахуванням їх життєвого циклу, що охоплює стадії надходження, використання, відновлення та вибуття. На кожному з етапів застосовуються специфічні підходи до бухгалтерського обліку, які забезпечують повне та достовірне відображення руху й стану основних засобів у фінансовій звітності підприємства.

Як показано в табл. 2.3, першим видом операцій ТОВ «Бігунь», що пов'язані із основними засобами – це їх надходження на підприємство. Надходження основних засобів здійснюється шляхом їх придбання за грошові кошти, самостійного виготовлення, внесення до статутного капіталу,

безоплатного отримання або обміну. У процесі використання та зберігання здійснюється нарахування амортизації шляхом системного розподілу вартості активів відповідно до строку їх корисного використання із застосуванням обраного методу амортизації.

Таблиця 2.3

**Особливості обліку основних засобів ТОВ «Бігунь»
за життєвими циклами**

Стадія	Особливості обліку
Надходження	Формування складу основних засобів здійснюється шляхом їх придбання за грошові кошти, створення власними силами підприємства, внесення до статутного капіталу засновниками, безоплатного одержання, а також у результаті здійснення операцій обміну як подібними, так і неподібними активами.
Використання та зберігання	В процесі експлуатації основних засобів проводиться нарахування амортизації, що передбачає систематичний розподіл їх вартості між звітними періодами відповідно до строку корисного використання із застосуванням обраного підприємством методу амортизації.
Відновлення та поліпшення характеристик	Підвищення експлуатаційних і техніко-економічних властивостей основних засобів здійснюється шляхом проведення ремонтних заходів, які залежно від обсягу та характеру робіт можуть бути поточними, середніми або капітальними та спрямовані на збільшення майбутніх економічних вигід від використання активів.
Вибуття	Припинення використання основних засобів відбувається внаслідок їх реалізації, ліквідації через втрату відповідності критеріям визнання активом, безоплатної передачі іншим суб'єктам господарювання або списання за результатами виявленої нестачі.

Джерело: власне дослідження

Найбільш поширеними способами надходження - є створення власними силами ТОВ «Бігунь», а також купівля за грошові кошти у резидентів та нерезидентів. Також варто відмітити, що у залежності від того, чи є продавець платником ПДВ, буде різною вартість активу, що відображається під час його оприбуткування: у разі якщо продавець є платником ПДВ – вартість об'єкту, що буде рахуватись на рахунку 15 до його оприбуткування, становить суму за мінусом ставки ПДВ, а протилежному ж випадку – сума ПДВ включається у вартість основного засобу, адже сума податкового кредиту не буде відшкодована ТОВ «Бігунь».

Під час створення основного засобу власними силами ТОВ «Бігунь»

задіюються певні матеріали, запасні частини, комплектуючі вироби, а також робоча сила, яка створює основний засіб, а отже здійснюється нарахування заробітної плати, вирахування податків, нарахування ЄСВ, і т. д. Також певна частина амортизації направляється на вартість побудованого активу. Адже для його створення ТОВ «Бігунь» використовує певні основні засоби

Для відображення амортизації на рахунках бухгалтерського обліку призначено ТОВ «Бігунь» рахунок 13 «Знос (амортизація) необоротних активів». ТОВ «Бігунь» самостійно вибирає спосіб нарахування зносу на основні засоби,. Зауважимо, що обраний метод повинен бути систематично використовуватись та закріплений в обліковій політиці підприємства. На ТОВ «Бігунь» зазвичай використовують або прямолінійний метод, за яким річна сума амортизації розраховується шляхом ділення вартості, яка амортизується на строк корисного використання об'єкту, або ж виробничий метод, за яким місячна сума амортизації визначається як добуток фактичного місячного обсягу продукції та виробничої ставки амортизації. Слід зазначити, що в ТОВ «Бігунь» амортизація не нараховується на необоротні активи, у тому числі й основні засоби, утримувані для продажу,. Нарахування амортизації призупиняється з місяця, наступного за місяцем переведення об'єкта основних засобів до складу необоротних активів, утримуваних для продажу.

Облік ремонту є важливою категорією операцій ТОВ «Бігунь», пов'язаних з основними засобами. Від виду ремонту будуть залежати господарські операції, що використовуються під час обліку основних засобів. Поточний ремонт спрямований на підтримку активу в його існуючому стані та відображається як витрати у звітному періоді. Натомість, капітальний ремонт підвищує вартість активу та має бути капіталізований, що призводить до збільшення його собівартості та потенційного покращення його економічних вигод.

Останньою операцією ТОВ «Бігунь», що пов'язана з основними засобами, є їх списання із балансу підприємства. Облік вибуття основних засобів на досліджуваному підприємстві передбачає вибуття активів внаслідок зношення та неможливості подальшого використання з метою отримання економічних вигід

або продаж цих активів.

Одним із критеріїв визнання активів основними засобами в ТОВ «Бігунь» є використання у виробничій діяльності більше одного року або операційного циклу довшого за рік. Зазвичай основні засоби на підприємстві використовуються досить довго, а тому куплене обладнання у 2010 році було переоцінене у 2020 році для приведення вартості основних засобів до вартості ринкового рівня, що наявний сьогодні. Іншим результатом переоцінки основних засобів ТОВ «Бігунь» є їх уцінка, яка являє собою зменшення вартості основного засобу та його зносу.

Правильне відображення операцій, пов'язаних з основними засобами, є важливим для ТОВ «Бігунь», щоб уникнути штрафів та забезпечити достовірний облік. Така практика допомагає надавати точну інформацію податковим органам та підтримує внутрішні аудити під час обов'язкових інвентаризаційних перевірок, а також зовнішні аудити. Кожен підрозділ на підприємстві відповідає за певний аспект процесу, який є невід'ємною частиною загального робочого процесу. Дотримання такого комплексного підходу гарантує, що організація облікового процесу основних засобів ТОВ «Бігунь» залишається відповідною вимогам та підприємство ефективно управляє своїми основними засобами.

2.2. Формування облікової інформації по основних засобах на підприємстві

Операції з основними засобами на ТОВ «Бігунь» оформляються за допомогою типових форм первинної облікової документації, які затверджені наказом Міністерства статистики України «Про затвердження типових форм первинного обліку», що відображені в таблиці 2.4 (додаток Г).

Особливості використання первинних документів обліку основних засобів ТОВ «Бігунь» за життєвими циклами показано в таблиці 2.5.

**Особливості використання первинних документів обліку основних засобів
ТОВ «Бігунь» за життєвими циклами**

Стадія	Первинний документ
Надходження	Акт введення в експлуатацію об'єктів основних засобів.
Продуктивне використання та зберігання	Додаток до Акта № на внутрішнє переміщення об'єктів основних засобів - засвідчує факт зміни місцезнаходження об'єкта та відповідальної особи; ф. № ОЗ-6 «Інвентарна картка обліку основних засобів» накопичує всю інформацію про рух об'єктів; ф. № ОЗ-7 «Опис інвентарних карток по обліку основних засобів»; ф. № ОЗ-9 «Інвентарний опис основних засобів»
Відновлення та поліпшення характеристик	ф. № ОЗ-2 «Акт приймання-здачі відремонтованих, реконструйованих та модернізованих об'єктів»
Вибуття	ф. № ОЗ-3 «Акт списання основних засобів»; ф. № ОЗ-4 «Акт списання автотранспортних засобів»

Джерело: власне дослідження

Первинні документи, слугують основою для обліку надходження, руху та вибуття основних засобів ТОВ «Бігунь». Вкрай важливо, щоб кожна господарська операція була належним чином задокументована перед відображенням у бухгалтерському обліку. Жодна операція ТОВ «Бігунь», пов'язана з основними засобами, не може бути зареєстрована без підтверджуючих документів, що підтверджують її достовірність. Ці первинні документи забезпечують точність та своєчасність обліку основних засобів, зокрема операцій, пов'язаних з їх надходженням, введенням в експлуатацію або вибуттям.

Синтетичний облік основних засобів ТОВ «Бігунь» відображає їх вартість на синтетичних рахунках у грошовому вираженні, даючи загальну картину наявності, руху та стану (рахунок 10 "Основні засоби"), тоді як аналітичний облік надає цю інформацію детально: за видами, групами, місцями зберігання; окремими об'єктами; їх кількістю та специфічними характеристиками, що забезпечують контроль та прийняття управлінських рішень. Ці два види обліку тісно пов'язані один з одним, а також доповнюють один одного, утворюючи повноцінну цілісну систему на рівні управління ТОВ «Бігунь».

В табл. 2.6 наведено відображення придбання основних засобів ТОВ «Бігунь» на умовах попередньої оплати.

Таблиця 2.6

**Відображення в обліку витрат на придбання і введення в експлуатацію
грануляторної установки в ТОВ «Бігунь»**

№	Зміст операції	Дебет	Кредит	Сума, грн
1	Отримано грануляторну установку відповідно до умов договору постачання.	152	63	123392,00
2	Визнано суму податку на додану вартість, включену до первісної вартості об'єкта основних засобів.	641	63	24678,40
3	Здійснено розрахунки з постачальником за поставлену грануляторну установку.	63	31	148070,50
4	Відображено витрати на транспортування грануляторної установки до місця експлуатації.	152	63	12339,20
5	Включено суму податку на додану вартість до складу транспортно-заготівельних витрат.	641	63	2467,84
6	Відображено витрати, пов'язані з монтажем та підготовкою грануляторної установки до експлуатації.	152	661, 65	27763,20
7	Проведено оплату послуг з транспортування відповідно до умов договору.	63	31	14807,05
8	Здійснено введення грануляторної установки в експлуатацію з зарахуванням до складу основних засоб.	104	152	190640,50

Джерело: власне дослідження

Відображення операцій на будівництво площадки для просушки зерна власними силами подано у табл. 2.7.

Таблиця 2.7

**Відображення обліку витрат на будівництво площадки для просушки зерна
власними силами ТОВ «Бігунь»**

№	Зміст операції	Дебет	Кредит	Сума, грн
1	Відображено витрати на виконання проєктно-кошторисних робіт.	151	631	40180,00
2	Визнано суму податку на додану вартість за проєктними роботами.	641	631	6696,65
3	Відображено фактичні витрати на будівництво об'єкта господарським способом (матеріальні витрати, нарахування амортизації, оплата праці, нарахування на заробітну плату, загальновиробничі витрати).	151	205 131 661 65 91	102341,85 8193,35 133933,35 52234,00 15480,65
4	Здійснено введення збудованого об'єкта в експлуатацію та зарахування його до складу основних засобів.	103	151	352363,20

Джерело: власне дослідження

За безоплатного отримання основних засобів вони оцінюються в ТОВ «Бігунь» за справедливою вартістю на дату отримання. У бухгалтерському обліку ТОВ «Бігунь» безоплатне отримання обладнання відображено записами (табл. 2.8).

Таблиця 2.8

**Відображення в обліку операцій безоплатно отримання ТОВ «Бігунь»
газогенератора**

№	Зміст операції	Дебет	Кредит	Сума, грн
1	Відображена справедлива вартість безоплатно отриманого газогенератора	152	424	223434,00
2	Витрати на транспортування і монтаж газогенератора	152	631	9310,20
3	Відображено суму ПДВ у складі витрат на транспортування і монтаж газогенератора	641	631	1862,13
4	Проведено оплату транспортування газогенератора та монтаж	631	311	11172,05
5	Зараховано безоплатно отриманий подрібнювач біомаси до складу основних засобів	104	152	232744,00
6	Нараховано амортизацію за перший місяць експлуатації газогенератора	231	131	9697,55
7	Відображено дохід від безоплатно отриманого газогенератора	424	745	9697,55

Джерело: власне дослідження

В таблиці 2.9 наведено приклад переоцінки основних засобів.

Таблиця 2.9

Переоцінка основних засобів ТОВ «Бігунь»

№	Зміст операції	Дебет	Кредит	Сума, грн
1	Віднесено на збільшення додаткового капіталу суму дооцінки первісної вартості мікроавтобуса	10	423	62000,00
2	Відображено дооцінку нарахованого зносу (сума умовна)	423	131	3800,00

Джерело: власне дослідження

Для узагальнення інформації про наявність і рух основних засобів та сум їх зносу в ТОВ «Бігунь» використовується Журнал 8, у якому відображаються обороти за кредитом рахунків 10 «Основні засоби» та 13 «Знос (амортизація) необоротних активів». Записи в Журналі 8 формуються на підставі первинних і зведених облікових документів, зокрема актів приймання-передачі основних засобів, актів списання, розрахунків амортизації та інших підтвердних

документів. У журналі узагальнюються операції з вибуття основних засобів, інших необоротних матеріальних і нематеріальних активів унаслідок реалізації, безоплатної передачі або втрати здатності приносити майбутні економічні вигоди, із відповідним відображенням списання на рахунках бухгалтерського обліку. Крім того, в Журналі 8 відображаються суми нарахованої амортизації, її збільшення в результаті переоцінки та зменшення у випадку зниження корисності необоротних активів, що забезпечує повноту та достовірність облікової інформації щодо стану і руху основних засобів підприємства.

Аналітичний облік основних засобів ТОВ «Бігунь» (за винятком обладнання та інвентарю, тари для інвентарю, інструментів, малоцінних необоротних матеріальних активів та інших необоротних матеріальних активів), а також облік амортизації за відповідними необоротними активами, здійснюється пооб'єктно. Зазначені активи систематизуються за ознаками форми володіння (власні та отримані за договорами фінансової оренди) і функціонального призначення (виробничі та невиробничі) та відображаються в інвентарних картках обліку необоротних активів, що забезпечує повноту, достовірність і аналітичність облікової інформації.

В балансі ТОВ «Бігунь» основні засоби входять до складу необоротних активів. У фінансовій звітності ОЗ відображаються в I розділі активу «Звіту про фінансовий стан « у складі необоротних активів у статті “Основні засоби”. У цій статті форми №1 наводяться окремо первісна (переоцінена) вартість об'єкта, сума зносу ОЗ та їх залишкова вартість. До підсумку активів ТОВ «Бігунь» включається тільки залишкова вартість ОЗ. Залишкова вартість розраховується як різниця між первісною (переоціненою) вартістю і сумою зносу, нарахованого на дату складання хвітної форми. У Примітках до фінансової звітності ТОВ «Бігунь» інформація про наявність і рух ОЗ наводиться в розділі II.

2.3. Напрямки вдосконалення обліку основних засобів

Вдосконалення обліку основних засобів ТОВ «Бігунь» є важливим для

підвищення ефективності управління необоротними активами, зниження ризику бухгалтерських помилок, забезпечення достовірності фінансової звітності та прийняття обґрунтованих управлінських рішень (табл. 2.10).

Таблиця 2.10

Шляхи вдосконалення обліку основних засобів ТОВ «Бігунь»

№	Напрямок вдосконалення	Заходи вдосконалення
1	Автоматизація облікових процесів	Використання спеціалізованого ПЗ для зниження ймовірності помилок
2	Підвищення кваліфікації персоналу	Регулярні тренінги. Семінари
3	Адаптація до міжнародних стандартів	Уніфікація підходів
4	Розробка нових методик оцінки	Точні методи оцінки. Об'єктивна картина стану основних засобів
5	Інтеграція інформаційних систем	Єдина інформаційна база. Інтеграція з ERP-системами
6	Регулярна інвентаризація	Сучасні технології (RFIDмітки, мобільні додатки). Регулярна інвентаризація
7	Використання зарубіжного досвіду	Удосконалення управлінського обліку основних засобів

Джерело: власне дослідження

Удосконалення обліку основних засобів є важливим для підвищення ефективності управління основними засобами ТОВ «Бігунь», зниження ризиків помилок в обліку, забезпечення достовірності фінансової звітності та підтримки прийняття управлінських рішень. Сучасне економічне середовище вимагає гнучких, точних та технологічно орієнтованих методів обліку, що відповідають вітчизняним та міжнародним стандартам. Ключові напрямки для вдосконалення процесів обліку основних засобів ТОВ «Бігунь» включають декілька основних напрямків.

По-перше, процеси бухгалтерського обліку основних засобів мають бути автоматизовані. Використання сучасного професійного програмного забезпечення (наприклад вітчизняний софт BAS Бухгалтерія) значно зменшує ймовірність помилок від ручного введення даних, дозволяє своєчасно отримувати доступ до найактуальнішої інформації про стан та зміни основних засобів, а також генерує аналітичні звіти в режимі реального часу.

Автоматизовані системи можуть самостійно розраховувати амортизаційні відрахування за допомогою вибраних методів та фіксувати таку інформацію, як переоцінка, реконструкція та вибуття активів.

Пропонуємо ТОВ «Бігунь» для обліку основних засобів не використовувати 1С:Підприємство, а застосовувати адаптований український софт BAS Бухгалтерія (табл. 2.11, додаток Д). Завдяки вбудованим інструментам BAS Бухгалтерія забезпечує повний цикл управління основними засобами: від придбання та введення в експлуатацію до модернізації, нарахування амортизації й вибуття. Це дозволяє автоматизувати облік, мінімізувати ручну роботу та забезпечити прозорість фінансової звітності.

По-друге, вкрай важливо підвищити кваліфікацію бухгалтерського персоналу ТОВ «Бігунь». Без належної професійної підготовки неможливо покращити стандарти бухгалтерського обліку. Регулярне проведення семінарів, тренінгів та участь у професійних сертифікаціях (таких як САР, СІРА, АССА тощо) може допомогти бухгалтерам оперативно реагувати на зміни в нормативних актах, ефективно використовувати найновіші бухгалтерські інструменти та правильно застосовувати відповідні методи відповідно до Міжнародних стандартів фінансової звітності (МСФЗ).

По-третє, так як ТОВ «Бігунь» є експортером сільськогосподарської продукції, облікову політику підприємства слід гармонізувати з міжнародними стандартами, зокрема з Міжнародними стандартами фінансової звітності (МСФЗ), оскільки МСФЗ наголошують на достовірності, суттєвості та прозорості фінансової інформації. Облік основних засобів відповідно до МСФЗ дозволяє підприємствам, що працюють на міжнародних ринках, готувати звіти, прийнятні для інвесторів та кредиторів, і забезпечує порівнянність з аналогічними компаніями в інших країнах.

По-четверте, розробити нові методи оцінки основних засобів ТОВ «Бігунь». Удосконалення методів оцінки може точніше відображати вартість активів у бухгалтерському обліку. Використання методу відновлювальної вартості, методу справедливої вартості або методу дисконтованої вартості може

допомогти компаніям правильно оцінити свої активи під впливом інфляції, змін ринкового середовища та технологічного прогресу. Зокрема, слід звернути увагу на методи переоцінки, які повинні відповідати принципам обачності та справедливої вартості, викладеним у Міжнародному стандарті бухгалтерського обліку 16 «Основні засоби».

По-п'яте, інтеграція бухгалтерських систем ТОВ «Бігунь» в єдину інформаційну систему в межах підприємства. Така інтеграція забезпечує безперебійну взаємодію між обліком основних засобів та різними управлінськими функціями, такими як фінансові, постачальні, технічні та логістичні системи. В результаті вона підвищує цілісність, узгодженість та актуальність даних, а також підтримує операційний контроль та ефективніше планування інвестицій.

По-шосте, регулярне проведення ТОВ «Бігунь» інвентаризації основних засобів. Інвентаризація є ключовим інструментом перевірки відповідності фактичної наявності основних засобів даним бухгалтерського обліку. Впровадження систематичних інвентаризацій допоможе виявити нестачі, надлишки, знос основних засобів або неефективне використання. Впровадження сучасних цифрових технологій, таких як мобільні додатки, штрих-кодування, RFID-мітки та сканери, значно підвищить ефективність, швидкість та точність перевірки основних засобів.

По-сьоме, удосконалити управлінський облік основних засобів ТОВ «Бігунь» на основі досвіду обліку фермерських та малих підприємств Польщі.

Проведене дослідження досвід організації обліку основних засобів у фермерських господарствах Польщі [16] свідчить про доцільність використання більш гнучких та управлінсько орієнтованих підходів до формування облікової інформації. З урахуванням особливостей діяльності ТОВ «Бігунь» доцільно запропонувати такі напрями удосконалення обліку основних засобів.

1. Запровадження внутрішнього управлінського реєстру основних засобів. На відміну від формального бухгалтерського обліку, доцільно впровадити внутрішній управлінський реєстр основних засобів, аналогічний польській

практиці ведення реєстрів фермерами. Такий реєстр може містити додаткову інформацію, не передбачену стандартною фінансовою звітністю, зокрема:

- фактичне навантаження техніки;
- сезонність використання;
- реальний рівень зносу в умовах сільськогосподарського виробництва.

Це дозволить керівництву ТОВ «Бігунь» приймати обґрунтовані рішення щодо оновлення та вибуття основних засобів.

2. Відокремлення управлінського обліку основних засобів за напрямками використання з урахуванням польського підходу до чіткого визначення цільового використання основних засобів, доцільно відокремити їх облік за функціональними напрямками (рослинництво, тваринництво, допоміжна діяльність, адміністративні потреби). Такий підхід дозволить:

- точніше оцінювати ефективність використання основних засобів;
- визначати реальну собівартість продукції;
- підвищити аналітичність облікової інформації.

3. Формування інформаційної бази для аудиту основних засобів

З урахуванням польської практики доцільно розглядати облік основних засобів як інформаційну основу для подальшого аудиту, що передбачає:

- систематизацію первинних документів;
- логічний зв'язок між реєстрами обліку та фактичним станом основних засобів;
- можливість простеження повного життєвого циклу основного засобу.

Це знизить аудиторські ризики та підвищує прозорість діяльності підприємства. Отже, адаптація польського досвіду до умов діяльності ТОВ «Бігунь» свідчить, що удосконалення обліку основних засобів доцільно здійснювати через розвиток управлінського, аналітичного та контрольного складників обліку.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 2

Встановлено, що комплексний підхід до обліку основних засобів ТОВ «Бігунь», що охоплює всі стадії їх життєвого циклу — від надходження до вибуття, забезпечує повноту, достовірність і своєчасність відображення відповідних господарських операцій. Чіткий розподіл відповідальності між структурними підрозділами, дотримання вимог чинного законодавства та облікової політики сприяють мінімізації ризиків фінансових санкцій і створюють належні умови для проведення внутрішнього та зовнішнього аудиту. У результаті така організація облікового процесу забезпечує ефективне управління основними засобами та підтримує стабільний фінансово-економічний розвиток підприємства.

Система обліку основних засобів ТОВ «Бігунь» базується на належному документальному забезпеченні, поєднанні синтетичного й аналітичного обліку та дотриманні чинних стандартів. Використання первинних документів, Журналу 8 й інвентарних карток забезпечує достовірність і своєчасність відображення операцій, а розкриття інформації у фінансовій звітності підвищує прозорість та ефективність управління основними засобами.

Отже, було виявлено кілька проблем, зокрема низький рівень автоматизації бухгалтерських процесів, обмежений доступ до передових методів оцінки активів та недостатньо кваліфікований персонал, відповідальний за ведення обліку основних засобів. Вирішення цих проблем є важливим для підвищення ефективності та точності управління основними активами в умовах мінливого економічного середовища. Загалом, вдосконалення обліку основних засобів ТОВ «Бігунь» вимагає комплексного, системного підходу, що охоплює технічну модернізацію, методологічні оновлення, навчання персоналу та інформаційну підтримку.

РОЗДІЛ 3

ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ АУДИТУ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ ПІДПРИЄМСТВ

3.1. Організація аудиту основних засобів

Зовнішні аудити сільськогосподарських підприємств служать для забезпечення незалежної та об'єктивної оцінки фінансової звітності та операційних аспектів, включаючи системи управління. Ці аудити можуть проводитися або в обов'язковому порядку, залежно від таких факторів, як рівень заборгованості чи прибутковість, або на запит зацікавлених сторін. Головною метою є забезпечення прозорості та точності фінансової та операційної звітності підприємства [24, с. 40].

Аудит операцій з основними засобами має вирішальне значення для оцінки ефективності ТОВ «Бігунь». Він дозволяє керівникам та зацікавленим сторонам краще контролювати наявність, стан та рух необоротних активів, тим самим підтримуючи прийняття обґрунтованих рішень для підвищення загальної ефективності. Крім того, регулярний аудит допомагає запобігти помилкам та порушенням в обліку основних засобів, забезпечуючи точність фінансової звітності та підкреслюючи необхідність постійного вдосконалення методологій аудиту.

Головна мета проведення аудиту основних засобів на ТОВ «Бігунь», відповідно до МСА 200 «Ціль і основні принципи аудиту фінансової звітності», полягає в тому, щоб дати аудитору можливість надати незалежну професійну думку щодо точності інформації про основні засоби, відображеної у фінансовій звітності компанії. Цей процес гарантує, що звітні дані про основні засоби є достовірними та правильно представленими. Зрештою, аудит має на меті підвищити достовірність фінансової звітності шляхом перевірки правильності інформації про основні засоби.

Аудит основних засобів проводиться для перевірки законності, достовірності та доцільності операцій з основними засобами під час

господарської діяльності ТОВ «Бігунь», а також для забезпечення їх належного обліку та точного відображення у фінансовій звітності. Використання обґрунтованої методології аудиту є важливим, оскільки це підвищує об'єктивність процесу та сприяє достовірності інформації щодо основних засобів. Такий підхід допомагає підтримувати цілісність та прозорість фінансової звітності ТОВ «Бігунь» щодо основних засобів.

Основні завдання щодо аудиту основних засобів ТОВ «Бігунь» включають перевірку точності та своєчасності документації щодо операцій, пов'язаних з основними засобами, такої як надходження, внутрішнє переміщення та вибуття. Аудитори також оцінюють правильність розрахунків амортизації та їх належне відображення в бухгалтерському обліку, а також доцільність ремонтів та витрат, пов'язаних з основними засобами. Крім того, аудит забезпечує належний облік фінансових результатів від вибуття активів, збереження та ефективне використання основних засобів, а також законність та точність пов'язаних з ними операцій, включаючи договори оренди.

Аудит основних засобів ТОВ «Бігунь» спирається на різні джерела інформації, включаючи наказ підприємства про облікову політику, статут та адміністративні документи, такі як акти або службові записки, що підтверджують введення активів в експлуатацію. Також використовуються первинні бухгалтерські документи, що фіксують операції з основними засобами, облікові відомості по основних засобів чи нарахованих амортизаційних відрахуваннях, головна книга та фінансова звітність. Крім того, важливими джерелами, що надають вичерпні дані для процесу аудиту, є плани ремонту, страхові поліси, договори купівлі-продажу та договори оренди основних засобів.

Методологія аудиту основних засобів складається з кількох фундаментальних компонентів, зокрема загального плану, тестів внутрішнього контролю, програми аудиту, робочих документів аудитора та аудиторського звіту. Ці елементи разом спрямовують процес аудиту для забезпечення ретельної оцінки.

При аудиті ТОВ «Бігунь» використовуються різні методи, такі як інтерв'ю, фізична перевірка, порівняння, перерахунки, документальні огляди та методи вибірки, для забезпечення ретельної оцінки. Методологія аудиту включає певну послідовність процедур, розроблених для систематичної оцінки основних засобів та забезпечення точності й відповідності.

Процедури аудиту основних засобів (перерахунок, перевірка документів чи записів, повторне виконання, підтвердження, запит, перевірка наявності, спостереження, аналітичні процедури) є важливими для виявлення будь-яких незвичайних або неправильно відображених фактів та результатів господарської діяльності підприємства (табл. 3.1).

Таблиця 3.1

Аудиторські процедури стану та руху основних засобів

Назва процедури	Сутність процедури
Перерахунок	Перевірка правильності арифметичних обчислень у документах обліку стану та руху основних засобів
Повторне виконання	Оцінка якості та точності виконання аудиторських дій щодо документального оформлення стану та руху основних засобів.
Перевірка документів чи записів	Аудит достовірності внутрішніх і зовнішніх джерел інформації, облікових регістрів з обліку стану та руху основних засобів
Запит	Підтвердження облікових даних щодо стану та руху основних засобів безпосередньо на об'єкті перевірки або за його межами.
Підтвердження	Отримання інформації з обліку стану та руху основних засобів шляхом опитування працівників підприємства або сторонніх осіб.
Перевірка наявності	Визначення фактичної наявності основних засобів на підприємстві
Спостереження	Спостереження за виконанням процедур обліку та руху основних засобів.
Аналітичні процедури	Оцінка фінансових даних шляхом аналізу взаємозв'язків між фінансовими та нефінансовими показниками обліково-аналітичного процесу стану та руху основних засобів.

Джерело: власне дослідження

Ці процедури допомагають точно визначити потенційні області ризику, які потребують особливої уваги з боку аудитора. Під час аудиту основних засобів на ТОВ «Бігунь» аудитори оцінюють систему внутрішнього контролю за обліком основних засобів, перевіряють правильність формування первісної вартості та оцінюють доцільність строку корисного використання та ліквідаційної вартості,

призначеної активам. Вони також аналізують відповідність методів амортизації законодавчим та нормативним вимогам, проводять аналітичні перерахунки щомісячних амортизаційних витрат та забезпечують правильне відображення амортизації в бухгалтерському обліку. Крім того, аудиторі перевіряють та оцінюють точність інформації про первісну вартість, представленої у фінансовій звітності, для забезпечення достовірності звітності.

Аудитор проводить аудит основних засобів за розробленою програмою, яка включає кілька ключових етапів. Ці етапи включають вивчення облікової політики ТОВ «Бігунь» щодо основних засобів та відповідних законодавчих норм, перевірку точності первинних бухгалтерських записів та пов'язаних з ними операцій, а також оцінку правильності розрахунку амортизації. Крім того, аудитор перевіряє результати інвентаризації основних засобів, виявляє розбіжності в документації, забезпечує узгодженість між бухгалтерськими даними та фінансовою звітністю та, зрештою, готує аудиторський висновок.

Під час аудиту основних засобів ТОВ «Бігунь» важливо враховувати різні особливості, такі як їх класифікація, оцінка при визнанні та початок амортизації. Крім того, вирішальну роль відіграють метод та терміни амортизації, включаючи припинення амортизації. Інші важливі аспекти включають переоцінену залишкову вартість, механізми переоцінки та конкретні умови визнання активів інвестиційною нерухомістю, що забезпечує комплексну оцінку бухгалтерського обліку та звітності щодо основних засобів.

Метою внутрішнього аудиту є формування інформаційних баз облікових даних для прийняття правильних управлінських рішень або їх коригування.

Внутрішньогосподарський аудит охоплює всю господарську діяльність ТОВ «Бігунь»; всі фази аграрного відтворення починаючи з постачання, виробництва, та завершуючи збутом готової продукції та всі види діяльності персоналу, пов'язані з відтворювальним процесом. Це підкреслює значення внутрішньогосподарського аудиту як інструменту управління.

Внутрішньогосподарський аудит ТОВ «Бігунь» відіграє значну роль в системі управління підприємством та має важливі завдання. У ході внутрішнього

аудиту основних засобів перед працівником ТОВ «Бігунь», що здійснює перевірку постають наступні завдання:

- оцінка доцільності придбання основних засобів;
- перевірка правильності віднесення придбаних об'єктів основних засобів до певної групи необоротних активів;
- перевірка правильності формування первісної вартості основних засобів, виходячи з різних шляхів їхнього надходження, а також нарахування амортизації;
- встановлення правильності документального оформлення і своєчасного відображення в обліку операцій з основними засобами, їхнє надходження, внутрішнє переміщення та вибуття;
- підтвердження законності та правильності відображення в обліку операцій з основними засобами.

Саме внутрішній контроль дозволяє керівнику ТОВ «Бігунь» корегувати проблеми, негативні прояви та тенденції, реагувати на помилки обліку чи адміністрування та своєчасно виправляти їх.

3.2. Методика проведення аудиту основних засобів

Зовнішній аудит основних засобів є важливим інструментом для забезпечення достовірності фінансової звітності та контролю ефективності використання активів сільськогосподарського підприємства, адже він дозволяє оцінити правильність обліку, достовірність даних та відповідність законодавчим і нормативним вимогам.

Методика проведення аудиту основних засобів ТОВ «Бігунь», представлена у таблиці 3.2, дозволяє системно та поетапно оцінити наявність, рух, стан і правильність обліку основних засобів. Виконання зазначених процедур забезпечує достовірність бухгалтерської інформації, підвищує контроль за ефективним використанням активів, своєчасне виявлення недоліків і

ризиків, а також формує основу для обґрунтованих управлінських рішень у сільськогосподарському підприємстві.

Таблиця 3.2

Методика проведення зовнішнього аудиту основних засобів

ТОВ «Бігунь»

Етап аудиту	Зміст процедур	Мета та очікувані результати
1	2	3
Підготовчий етап	- Ознайомлення з обліковою політикою ТОВ «Бігунь» щодо основних засобів та її змінами.	Забезпечити розуміння організації обліку основних засобів на підприємстві та визначити ключові аспекти, що потребують особливої уваги.
	- Уточнення дат останньої інвентаризації та її результатів.	
	- Ознайомлення з матеріалами переоцінки основних засобів станом на 1 січня.	
	- Перевірка наявності наказів про створення постійної комісії зі списання основних засобів, призначення осіб, відповідальних за зберігання, укладених з ними договорів про матеріальну відповідальність.	
	- Ознайомлення з договорами оренди основних засобів.	
Перевірка наявності та стану активів	- Встановлення наявності основних засобів на підприємстві.	Забезпечити достовірність наявності основних засобів та їх відповідність обліковим даним.
	- Оцінка технічного стану обладнання та машин.	
	- Перевірка фактичних строків експлуатації для виявлення недоамортизованого майна, призначеного для списання.	
	- Виявлення списаних, викрадених або неправильно облікованих об'єктів.	
Перевірка документального оформлення	- Контроль правильності оформлення внутрішнього переміщення основних засобів між матеріально відповідальними особами та підрозділами.	Забезпечити правильність і повноту документального оформлення руху активів.
	- Перевірка своєчасності внесення записів у інвентарні картки та описи.	
	- Встановлення відповідності залишків синтетичного та аналітичного обліку фактичному стану активів.	
Перевірка правильності визнання	- Встановлення відповідності критеріям визнання активів: отримання майбутніх економічних вигод та достовірне визначення вартості.	Забезпечити правильність відображення основних засобів у бухгалтерському обліку та фінансовій звітності.
	- Перевірка витрат на придбання або створення активів, дотримання принципу обачності.	
	- Аналіз включення витрат у вартість активів або у витрати звітного періоду.	

1	2	3
Перевірка аналітичного обліку	- Оцінка організації аналітичного обліку основних засобів.	Підвищити якість облікової інформації та контроль за використанням основних засобів.
	- Встановлення наявності договорів про повну матеріальну відповідальність матеріально відповідальних осіб.	
	- Рекомендації щодо укладення договорів за потреби.	
Завершальний етап	- Підведення підсумків перевірки наявності, руху та використання основних засобів.	Забезпечити достовірність облікових даних, своєчасне виявлення проблем та підвищити ефективність управління активами.
	- Виявлення недоліків у управлінні активами.	
	- Надання рекомендацій щодо покращення обліку та контролю.	

Джерело: власне дослідження

Перед проведенням аудиту основних засобів у ТОВ «Бігунь» аудитор повинен ознайомитися з обліковою політикою підприємства щодо основних засобів за поточний період та будь-якими змінами з попереднього періоду. Він повинен переглянути останні дані інвентаризації та матеріали переоцінки станом на 1 січня разом з їх бухгалтерським відображенням. Крім того, аудитор повинен перевірити наявність наказів про створення постійної комісії зі списання активів, відповідальних осіб, договорів оренди з юридичними та фізичними особами, а також забезпечити наявність документації, такої як картки основних засобів, накази про відповідальних осіб та чинних нормативних документів, що регулюють облік основних засобів.

Перевірка визнання основних засобів ТОВ «Бігунь» повинна керуватися ймовірністю отримання майбутніх економічних вигод, таких як дохід від продажів, економія коштів або інші переваги. Крім того, важливо достовірно визначити вартість активів, дотримуючись обачності в обліку витрат на придбання або створення. Процес включає огляд інвентарних матеріалів, оцінку технічного стану обладнання, перевірку терміну експлуатації активів та виявлення будь-яких списаних, викрадених або неправильно відображених у звітності об'єктів для забезпечення точного визнання активів.

Внутрішньому переміщенню основних засобів ТОВ «Бігунь» приділяється особлива увага для забезпечення точності та належного документування. Це

включає перевірку правильності документації переміщення між відповідальними особами та підрозділами, контроль своєчасності записів у інвентаризаційних записах та забезпечення того, щоб залишки в синтетичному та аналітичному обліку точно відображали фактичний стан активів. Ці заходи допомагають підтримувати точне управління активами та підзвітність в організації.

Аудитор також оцінює організацію аналітичного обліку, встановлює наявність укладених договорів про повну матеріальну відповідальність матеріально відповідальних осіб та, у разі їх відсутності, рекомендує ТОВ «Бігунь» укласти відповідні договори.

Детальна перевірка руху, наявності та використання основних засобів ТОВ «Бігунь» дозволяє підвищити точність та обґрунтованість облікової інформації, виявити недоліки в управлінні активами та забезпечити дотримання нормативних вимог щодо обліку і аудиту.

Внутрішньогосподарський аудит здійснюється головним бухгалтером або сформованою інвентаризаційною комісією ТОВ «Бігунь».

Сам процес внутрішнього аудиту основних засобів ТОВ «Бігунь» має певні етапи:

- організаційно-правовий (1 етап): характеризується збором та наступним аналізом всіх правовстановлюючих документів на володіння всіма об'єктами основних засобів, аналізується облікова політика підприємства та елементи, які стосуються основних засобів, тощо;

- документально-аналітичний (2 етап): характеризується збором та обробкою всієї первинної документації та бухгалтерських записів, які підтверджують факт: надходження об'єктів основних засобів на ТОВ «Бігунь», їх транспортування, встановлення, доналаштування, ремонт, модернізацію тощо. А також проводиться перевірка операцій, пов'язаних з реалізацією та вибуттям основних засобів та всієї супутньої документації. Також може здійснюватися оцінка якості основних засобів та їх відповідності технічним характеристикам та розрахунок ефективності використання виробничих фондів;

– перевірка достовірності даних по основних засобах (3 етап): проводиться перевірка достовірності даних відображених у фінансовій, податковій чи управлінській звітності ТОВ «Бігунь» протягом аналізованого періоду;

– узагальнення результатів внутрішньогосподарського аудиту (4 етап).

Практика показує, що в ТОВ «Бігунь» були випадки, коли основні засоби, які були передані чи утилізовані, не були враховані у фінансовій звітності. Стосовно основних засобів, виведених з експлуатації, тобто утилізованих або проданих, внутрішньогосподарський аудитор повинен перевірити: яким чином було санкціоноване виведення з експлуатації та чи були дотримані відповідні методи оцінки; як були скориговані рахунки активів та амортизації; як враховані доходи від продажу, якщо такі є; як і чи були отримані прибутки або збитки належним чином скориговані та розкриті в Звіті про фінансові результати.

Саме тому в процесі контролю для встановлення таких упущень спеціалістом ТОВ «Бігунь» повинні використовуватися такі процедури, як: опитування працівників; перегляд результатів інвентаризації; співставлення планових та фактичних даних, аналіз наявності підписів матеріально-відповідальних осіб на Актах внутрішнього переміщення тощо.

Основним регулярним заходом щодо здійснення внутрішнього аудиту у ТОВ «Бігунь» є проведення інвентаризації. Даний вид внутрішньогосподарського контролю дозволяє оцінити наявність ресурсів підприємства для ведення подальшої діяльності.

3.3. Напрямки вдосконалення аудиту основних засобів на підприємстві

Для проведення аудиту основних засобів ТОВ «Бігунь», є проблема недостатності внутрішніх допоміжних відомостей, особливо для формування оцінки вартості основних засобів. Для удосконалення інформативності внутрішнього аудиту для оцінки основних засобів пропонуємо використовувати

такі допоміжні документи: відомість правильності віднесення до груп основних засобів (табл. 3.3), відомість визначення оцінки первісної вартості власних основних засобів (табл. 3.4), відомість оцінки первісної вартості орендованих або зданих в оренду основних засобів (табл. 3.5), відомість оцінки вартості ремонтів основних засобів (таблиці 3.6).

Таблиця 3.3

Відомість правильності віднесення до груп основних засобів

Найменування основних засобів	Термін експлуатації		Вартість основного засобу, грн		Відноситься до	
	більше року	менше року	більше 20 000 грн	менше 20 000 грн	основних засобів	МНМА
1.						
2.						
...						

Джерело: сформовано автором на основі [28, с. 57]

Таблиця 3.4

Відомість визначення оцінки первісної вартості власних основних засобів

Найменування основних засобів	Підрядний спосіб		Господарський спосіб				
	вартість	пдв	матеріали	заробітна плата	ЄСВ	Амортизація	інші
1.							
2.							
...							

Джерело: сформовано автором на основі [28, с. 57]

Таблиця 3.5

Відомість оцінки первісної вартості орендованих або зданих в оренду основних засобів

Найменування основних засобів	Термін експлуатації	Здано в оренду			Отримано в оренду			Оплата за оренду	
		термін здачі	первісна вартість	знос	термін здачі	фінансову	оперативну	вартість	пдв
1.									
2.									
...									

Джерело: сформовано автором на основі [28, с. 57]

Відомість оцінки вартості ремонтів основних засобів

Найменування основних засобів	Капітальний ремонт					Поточний ремонт		
	матеріали	заробітна плата	ЄСВ	амортизація	віднесено до первісної вартості	матеріали	ПДВ	віднесено до витрат
1.								
2.								
...								

Джерело: сформовано автором на основі [28, с. 57]

Правильність віднесення до груп основних засобів базується на таких критеріях як термін експлуатації та вартість основного засобу. Відомість визначення оцінки первісної вартості власних основних засобів передбачена як для підрядного так і для господарського способу.

Відомість оцінки первісної вартості орендованих або зданих в оренду основних засобів містить такі основні позиції: термін експлуатації; здано в оренду; отримано в оренду; оплата за оренду.

Відомість оцінки вартості ремонтів основних засобів передає роздільну інформацію за елементами понесених витрат роздільно для капітального і поточного ремонту.

Для удосконалення методики внутрішнього аудиту основних засобів на ТОВ «Бігунь» пропонуємо використовувати такі робочі документи: перевірка відповідності наказу про облікову політику даним НП(С)БО 7 для правильності застосування вартісного вимірювання основних засобів (табл. 3.7); перевірка правильності віднесення до основних засобів (табл. 3.8); перевірка правильності оцінки первісної вартості власних основних засобів (табл. 3.9); перевірка правильності оцінки первісної вартості орендованих або зданих в оренду основних засобів (табл. 3.10) та вартості ремонтів основних засобів (табл. 3.11).

**Перевірка відповідності олікової політики ТОВ «Бігунь» нормативним
актам**

Пункт наказ про облікову політику	НП(С)БО 7 «Основні засоби»	ПКУ	Відхилення
1.			
2.			
...			

Джерело: сформовано автором на основі [28, с. 56]

Робочий документ призначено для перевірки відповідності пунктів в розділі наказу про облікову політику ТОВ «Бігунь» з відповідними положеннями НП(С)БО 7 «Основні засоби» та ПКУ.

Таблиця 3.8

Перевірка правильності віднесення до основних засобів

Найменування основних засобів	Термін експлуатації		Вартість основного засобу, грн		Відноситься до	
	більше року	менше року	більше 20 000 грн	менше 20 000 грн	основних засобів	МНМА
1.						
1.1. ТОВ «Бігунь»						
1.2. дані аудиту						
1.3. відхилення						
2.						
2.1. ТОВ «Бігунь»						
2.2. дані аудиту						
2.3. відхилення						
...						

Джерело: власна розробка автора

Цей робочий документ дозволить аудитору порівняти дані бухгалтерського обліку з фактичними характеристиками активів (термін експлуатації, вартість), виявити відхилення, забезпечити контроль за дотриманням критеріїв визнання основних засобів та сформувати доказову базу для висновків аудиту.

**Перевірка правильності визначення оцінки первісної вартості власних
основних засобів**

Найменування основних засобів	Підрядний спосіб		Господарський спосіб				
	вартість	пдв	матеріали	заробітна плата	ЄСВ	амортиза ція	інші
1.							
1.1. ТОВ «Бігунь»							
1.2. дані аудиту							
1.3. відхилення							
2.							
2.1. ТОВ «Бігунь»							
2.2. дані аудиту							
2.3. відхилення							
...							

Джерело: власна розробка автора

Робочий документ наведений в таблиці 3.9 призначений для перевірки правильності визначення оцінки первісної вартості власних основних засобів ТОВ «Бігунь» за різними способами обліку (підрядний та господарський). Він дає змогу аудитору порівняти фактичні витрати підприємства на створення чи придбання активів із даними бухгалтерського обліку, оцінити правильність включення всіх складових первісної вартості (матеріали, зарплата, ПДВ, ЄСВ, амортизація, інші витрати) та зафіксувати відхилення для формування висновків аудиту.

Робочий документ наведений в таблиці 3.10 призначений для перевірки правильності оцінки первісної вартості орендованих та зданих в оренду основних засобів ТОВ «Бігунь». Він дозволяє аудитору оцінити відповідність бухгалтерського обліку фактичним умовам оренди, правильність визначення первісної вартості, нарахованого зносу, строків здачі, а також фінансових і оперативних платежів, включаючи ПДВ, та зафіксувати відхилення для формування обґрунтованих висновків аудиту.

Перевірка правильності оцінки первісної вартості орендованих або зданих в оренду основних засобів

Найменування основних засобів	Термін експлуатації	Здано в оренду			Отримано в оренду			Оплата за оренду	
		термін здачі	первісна вартість	знос	термін здачі	фінансову	оперативну	вартість	ПДВ
1. 1.1. ТОВ «Бігунь» 1.2. дані аудиту 1.3. відхилення									
...									

Джерело: власна розробка автора

Робочий документ наведений в таблиці 3.11 призначений для перевірки правильності оцінки вартості капітальних та поточних ремонтів основних засобів ТОВ «Бігунь». Документ дозволяє аудитору оцінити правильність віднесення витрат на ремонти до первісної вартості або витрат поточного періоду, врахування матеріалів, заробітної плати, ЄСВ та ПДВ, а також виявити відхилення для формування обґрунтованого аудиторського висновку.

Таблиця 3.11

Перевірка правильності оцінки вартості ремонтів основних засобів

Найменування основних засобів	Капітальний ремонт					Поточний ремонт		
	матеріали	заробітна плата	ЄСВ	амортизація	віднесено до первісної вартості	матеріали	ПДВ	віднесено до витрат
1. 1.1. ТОВ «Бігунь» 1.2. дані аудиту 1.3. відхилення								
...								

Джерело: власна розробка автора

Використання запропонованих шаблонів робочих для внутрішнього аудиту допоможе скоротити час на оцінку вартості основних засобів ТОВ «Бігунь»,

формування та обробку документів з їх обліку, а також попередить можливість допущення помилок.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 3

Отже, основною метою зовнішнього аудиту основних засобів ТОВ «Бігунь» є об'єктивний збір та оцінка доказів, пов'язаних з економічними операціями, що стосуються цих активів, надання точних результатів зацікавленим сторонам. Аудит включає перевірку законності, правильності та належного обліку операцій, пов'язаних з основними засобами, включаючи документацію, розрахунки амортизації та процедури вибуття активів, з використанням систематичної методології, яка включає різні аудиторські процедури та джерела доказів. Основним методом внутрішнього аудиту в ТОВ «Бігун» є проведення інвентаризації, яка служить для оцінки наявності основних засобів для поточної діяльності.

Внутрішній аудит основних засобів ТОВ «Бігунь» стикається з труднощами через обмежену підтверджувальну інформацію, зокрема щодо оцінки вартості активів.

В процесі проведення аудиту основних засобів ТОВ «Бігунь» виявлено проблему недостатнього рівня внутрішнього інформаційного забезпечення, зокрема відсутності деталізованих допоміжних і робочих документів для оцінки їх вартості. Запропонована система допоміжних відомостей і робочих документів внутрішнього аудиту дає змогу підвищити точність перевірки класифікації, оцінки первісної вартості, обліку орендованих активів і витрат на ремонти основних засобів. У цілому впровадження запропонованої методики забезпечить удосконалення внутрішнього аудиту та підвищить ефективність управління основними засобами ТОВ «Бігунь».

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження дало змогу зробити наступні висновки:

1. Сутність поняття основних засобів, за визначенням вітчизняних вчених, стосується матеріальних активів, що утримуються підприємством для використання у виробництві, послугах, оренді або адміністративних функціях, з очікуваним терміном корисного використання, що перевищує один рік або один період обороту. Ці активи мають вирішальне значення для виробничого процесу, безпосередньо впливаючи на економічні результати підприємства через їхній стан та ефективне використання. Основні засоби – це матеріальні, довговічні ресурси, які з часом поступово знецінюються через знос та старіння, а їх належне управління є важливим для досягнення стратегічних цілей та забезпечення довгострокового операційного успіху.

2. Основним нормативним документом, яким користується сільськогосподарське підприємство під час розроблення Наказу про облікову політику в частині основних засобів, є НП(С)БО 7 «Основні засоби», Податковий кодекс України, Методичні рекомендації з обліку основних засобів, а в міжнародній практиці - міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 16 «Основні засоби». Окремі питання організації аудиту основних засобів регламентуються ЗУ «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність» та міжнародними стандартами контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг (МСА).

3. Основні проблеми в обліку та аудиті основних засобів пов'язані з необхідністю наукового розуміння та комплексного підходу до вдосконалення існуючих методичних рекомендацій. Уніфікація цих методів відповідно до міжнародних стандартів та впровадження сучасних інформаційно-аналітичних систем є важливими кроками. Ефективне вирішення розглянутих проблем сільськогосподарськими підприємствами підвищить прозорість фінансової звітності, мінімізує управлінські помилки та зміцнить довіру між інвесторами та партнерами.

4. Сільськогосподарське підприємство ТОВ «Бігунь» зосереджується переважно на виробництві, переробці, зберіганні та продажу сільськогосподарської продукції з метою отримання прибутку. Станом на 31 грудня 2024 року його основні засоби вартістю 32469 тис. грн становлять значну частину його активів, з тенденцією до зростання порівняно з 2022 роком. Фінансові показники компанії демонструють підвищення ефективності, що підтверджується зростанням рентабельності основних засобів та переходом на більш продуктивне обладнання, а також зниженням норм амортизації, що свідчить про краще управління активами.

5. Правильне відображення операцій, пов'язаних з основними засобами, є важливим для ТОВ «Бігунь», щоб уникнути штрафів та забезпечити достовірний облік. Така практика допомагає надавати точну інформацію податковим органам та підтримує внутрішні аудити під час обов'язкових інвентаризаційних перевірок, а також зовнішні аудити. Кожен підрозділ на підприємстві відповідає за певний аспект процесу, який є невід'ємною частиною загального робочого процесу. Дотримання такого комплексного підходу гарантує, що організація облікового процесу основних засобів ТОВ «Бігунь» залишається відповідною вимогам та підприємство ефективно управляє своїми основними засобами. Було виявлено кілька проблем, зокрема низький рівень автоматизації бухгалтерських процесів, обмежений доступ до передових методів оцінки активів та недостатньо кваліфікований персонал, відповідальний за ведення обліку основних засобів. Вирішення цих проблем є важливим для підвищення ефективності та точності управління основними активами в умовах мінливого економічного середовища.

6. Загалом, вдосконалення обліку основних засобів ТОВ «Бігунь» вимагає комплексного, системного підходу, що охоплює технічну модернізацію, методологічні оновлення, навчання персоналу та інформаційну підтримку. Удосконалення обліку основних засобів є важливим для підвищення ефективності управління основними засобами ТОВ «Бігунь», зниження ризиків помилок в обліку, забезпечення достовірності фінансової звітності та підтримки прийняття управлінських рішень.

7. Основною метою аудиту основних засобів ТОВ «Бігунь» є об'єктивний збір та оцінка доказів, пов'язаних з економічними операціями, що стосуються цих активів, надання точних результатів зацікавленим сторонам. Аудит включає перевірку законності, правильності та належного обліку операцій, пов'язаних з основними засобами, включаючи документацію, розрахунки амортизації та процедури вибуття активів, з використанням систематичної методології, яка включає різні аудиторські процедури та джерела доказів. До поширених помилок, виявлених під час таких аудитів, належать неправильна оцінка, затримка реєстрації та неточності амортизації, що підкреслює важливість ретельної оцінки внутрішнього контролю та точної документації для забезпечення цілісності та прозорості управління основними засобами.

8. Отже, аудит основних засобів є важливою складовою господарської діяльності ТОВ «Бігунь», що забезпечує точність та законність управління активами. Він включає перевірку правильності віднесення об'єктів до основних засобів, їх обліку та відповідності чинним нормам. Крім того, він включає порівняння даних первинних та зведених документів для ведення точного та законного обліку активів.

9. Запропоновані робочі документи включають перевірку відповідності наказу про облікову політику ТОВ «Бігунь» даним НП(С)БО 7 та ПКУ, правильності застосування вартісного вимірювання, а також правильності віднесення до основних засобів, оцінки первісної вартості власних, орендованих або зданих в оренду основних засобів та вартості їх ремонтів. Це допоможе вчасно виявити порушення у веденні обліку ТОВ «Бігунь», буде сприяти правильності вартісної оцінки основних засобів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бунда О. М., Гавриш А. В. Аудиторські процедури щодо основних засобів підприємства. *Проблеми інноваційно-інвестиційного розвитку*. 2025. № 32. С. 36-44.
2. Васильків М. Р., Чубай В. М. Аудит операцій з основними засобами: методика, чинники, які потрібно враховувати, помилки та порушення, що виявляються. *Молодий вчений*. 2021. № 4(2). С. 288-296.
3. Васільєва Л.М., Бугай Т.О. Узагальнення наукових підходів до сутності поняття «основні засоби» як об'єкта бухгалтерського обліку. *Бізнес Інформ*. 2023. №9. С. 186-191.
4. Гоголь Т. А., Маргасова В. Г. Організація управлінського обліку і контролю на підприємствах малого бізнесу. *Вісник ХНАУ. Серія: Економічні науки*. 2018. № 2. С. 401-411.
5. Гороховець Ю. А., Гринь В. П., Скробіна Є. Д. Основні засоби як елемент облікової політики підприємства: методичні та організаційні аспекти. *Науковий вісник Одеського національного економічного університету*. 2024. № 12. С. 29-35.
6. Гринявський С. М. Теоретичні засади розвитку стратегічного управлінського обліку на сільськогосподарських підприємствах. *Агросвіт*. 2024. № 23. С. 179-184.
7. Даценко Г. В., Кудирко О. М., Лобачева І. Ф. Особливості обліку та внутрішнього контролю операцій з основними засобами підприємства. *Таврійський науковий вісник. Серія: Економіка*. 2023. Вип. 15. С. 278-287.
8. Довбуш А. В., Давидовська Г.І. Особливості організації обліку на підприємствах малого бізнесу в Україні. *Інноваційна економіка*. 2020. № 5-6. С. 162-167.
9. Жук М. В., Пацарнюк О. В. Використання інструментів бухгалтерського обліку і внутрішньогосподарського контролю в управлінні аграрними

підприємствами в умовах ризиків та невизначеності. *Інвестиції: практика та досвід*. 2023. № 16. С. 25-29.

10.Зоріна О. А. Організація обліку основних засобів в корпораціях: особливості формування облікової політики. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2024. № 11. С. 68-74.

11.Іванова Т. М. Порівняльна характеристика обліку основних засобів за національними та міжнародними стандартами. *Шляхи підвищення ефективності будівництва в умовах формування ринкових відносин*. 2022. Вип. 50(2). С. 78-84.

12.Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій: наказ Міністерства ва фінансів України від 30.11.1999 р. № 291: станом на 12.12.2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99#Text> (дата звернення: 15.11.2025).

13.Іщенко Я. П. Забезпечення інформаційної функції управління аграрним бізнесом в умовах воєнного стану: особливості бухгалтерського обліку й оподаткування. *Економіка, фінанси, менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2022. № 1. С. 37-55.

14.Каращук М. Аналіз фондівддачі основних засобів ТОВ «Бігунь». Студентські наукові читання 2025. Матеріали конференції першого туру Всеукраїнського конкурсу студентських наукових робіт Поліського національного університету, 27 листопада 2025 р. Житомир : Поліський національний університет. 2025. С. 154-155.

15.Каращук М. Методичні засади аудиту основних засобів. Наукові ініціативи сьогодення України: правові, економічні, соціальні та поведінкові аспекти». Матеріали XIII Всеукраїнської науково-практичної конференції, 10-11 грудня 2025 р. м. Житомир: Житомирський інститут Міжрегіональної Академії управління персоналом, 2025

16.Каращук М. Облік основних засобів фермерами: досвід Польщі. Інноваційний вектор розвитку обліку, фінансів, аналізу й аудиту в Україні та

світі : зб. праць учасників IV Міжнар. наук.-практ. конф. (6-7 листоп. 2025 р.).

Житомир : Поліський національний університет, 2025. С. 212-216.

17.Кількість діючих суб'єктів господарювання за видами економічної діяльності. URL: https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/sze_20.htm (дата звернення 26.11.2025).

18.Колісник О. П., Приходько К. К. Облік і контроль основних засобів в умовах воєнного стану. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: економіка та управління*. 2023. Вип. 7. URL: <https://reicst.com.ua/pmt/article/view/2023-7-09-03/2023-7-09-03> (дата звернення 07.11.2025)

19.Кравченко О. В., Селезньова О. В. Стан розвитку обліку та контролю основних засобів на вітчизняних підприємствах та напрями їх удосконалення. *Вісник Сумського державного університету. Серія: Економіка*. 2022. № 2. С. 9-16.

20.Лищенко О. Г. Тиха А. Д. Облік основних засобів за національними та міжнародними стандартами: розбіжності та перспективи їх адаптації в Україні. *Ефективна економіка*. 2023. № 11. URL: <https://www.nayka.com.ua/index.php/ee/article/view/2528/2564> (дата звернення 07.11.2025)

21.Лоханова Н. О., Сиротенко Н. А. Дискусійні питання обліку й розкриття у звітності необоротних в умовах воєнного стану в Україні. *Науковий вісник Одеського національного економічного університету*. 2024. № 5-6 (318-319). С. 7-15.

22.Макаренко А. П., Алістратов О. В. Удосконалення організації і методики обліку операцій із основними засобами на підприємствах для визнання витрат на амортизацію. *Агросвіт*. 2024. № 23. С. 60-69.

23.Макаренко А. П., Артемчук Є. В. Удосконалення обліку, оподаткування та аналізу основних засобів. *Агросвіт*. 2022. № 24. С. 21-28.

24.Матвійчук Л. Аудит основних засобів в аграрному секторі: специфіка, завдання та перспективи. *Інститут бухгалтерського обліку, контроль та аналіз в умовах глобалізації*. 2020. Вип. 1. С. 38-48.

25.Матюха М. М., Деркаченко Ю. Р. Організаційні засади обліку основних засобів на підприємстві. *Міжнародний науковий журнал "Інтернаука"*. 2023. № 16. С. 18-24.

26.Матюха М. М., Полежаєва Т. С. Удосконалення методики обліку основних засобів на промислових підприємствах. *Міжнародний науковий журнал "Інтернаука". Серія: Економічні науки*. 2023. № 10(2). С. 86-90.

27.Мелень О. В., Жадан Т. А. Науково-теоретичні та організаційні аспекти організації бухгалтерського обліку та контролю у сфері малого бізнесу в Україні. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. 2021. Вип. 2 (29). С. 154-159.

28.Меліхова Т. О., Синиця Ю. С., Яковлев А. І. Удосконалення обліку та аудиту основних засобів на малому підприємстві за допомогою правильного застосування їх вартісного вимірювання. *Інвестиції: практика та досвід*. 2023. № 23. С. 53-58.

29.Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 16 «Основні засоби». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_014#Text (дата звернення 25.11.2025)

30.Міхляєва Д. С., Белозерцев В. С. Методика проведення аудиту основних засобів на автотранспортних підприємствах. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2021. № 6(2). С. 28-34.

31.Морозюк О. О. Облік та аналіз поліпшення основних засобів як фактор підвищення економічної ефективності. *Міжнародний науковий журнал "Інтернаука". Серія: Економічні науки*. 2025. № 5(2). С. 164-172.

32.Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI: станом на 26.11.2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> (дата звернення: 27.11.2025)

33.Подмешальська Ю.В., Троян О.В., Біла Л.В. Теоретико-практичні аспекти проведення аудиту основних засобів. *Економічна наука. Інвестиції: практика та досвід*. 2019. № 2. С. 64–70.

34. Подолянчук О.А., Химич Г.М. Методика і аналіз аудиту обліку основних засобів. *Збірник наукових праць ВНАУ. Серія: Економічні науки*. 2017. № 4(70). С. 76–80.

35. Порсюрова І. П. Удосконалення організації обліку основних засобів торговельного підприємства. *Бізнес Інформ*. 2023. № 4. С. 117-123.

36. Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність: Закон України від 21.12.2017 № 2258-VIII: станом на 20.06.2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2258-19#Text> (дата звернення: 23.11.2025).

37. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16 липня 1999 року № 996-XIV: станом на 03.09.2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text> (дата звернення: 23.11.2025).

38. Про затвердження Методичних рекомендацій з бухгалтерського обліку основних засобів: наказ Міністерства ва фінансів України від 30.09.2003 р. № 561: станом на 18.10.2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0561201-03#Text> (дата звернення: 15.11.2025).

39. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»: Наказ Міністерства ва фінансів України від 07.02.2013 р. № 73: станом на 06.02.2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0288-00#Text> (дата звернення: 15.11.2025).

40. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби»: Наказ Міністерства ва фінансів України від 27.04.2000 р. № 92: станом на 29.07.2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0288-00#Text> (дата звернення: 15.11.2025).

41. Пчелинська Г. В. Особливості обліку вибуття основних засобів в умовах воєнного стану в Україні. *Економіка та суспільство*. 2023. Вип.51. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2462/2381> (дата звернення 25.11.2025)

42. Радіонова Н. Й., Войтенко М. В. Методичні засади проведення аудиту основних засобів. *Інтернаука*. 2021. № 15 (115). С. 37-41.

43.Савків У. С., Василюк М. М., Лещук Г. В. Модель комплексного аналізу основних засобів у системі управління підприємством. *Актуальні проблеми розвитку економіки регіону*. 2023. Вип. 19(1). С. 177-184.

44.Суліма М. О., Смірнов Д. Р. Облік основних засобів підприємства в умовах воєнного стану. *Інфраструктура ринку*. 2023. (70). С. 188-193.

45.Царенко О. П. Методично-прикладний інструментарій регламентування подальших аудиторських процедур щодо наявності та стану запасів і основних засобів. *Інвестиції: практика та досвід*. 2024. № 16. С. 35-42.

46.Черкашина Т. В. Проблемні питання обліку основних засобів в умовах воєнного стану. *Науковий вісник Одеського національного економічного університету*. 2024. № 9. С. 29-36.

47.Шевченко Л. Я., Куліш А. В. Особливості обліку і оподаткування на сільськогосподарських підприємствах. *Економіка. Фінанси. Право*. 2022. № 11. С. 19-21.

48.Шпатакова О. Л. Сучасні методологічні підходи щодо аналізу ефективності використання основних засобів підприємства. *Міжнародний науковий журнал "Інтернаука". Серія : Економічні науки*. 2024. № 8(1). С. 189-194.

49.Якубишин О. С. Вплив оподаткування суб'єктів аграрного підприємництва на організацію бухгалтерського обліку. *Ефективна економіка*. 2024. № 6. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2024_6_84 (дата звернення: 22.11.2025)

50.Babich I., Sheludchenkova A., Borkovska V., Tsegelnik N. *Accounting and analysis of equipment overhaul costs*. Estudios de Economía Aplicada. 2020. Vol 38, № 3 (1). URL: <http://ojs.ual.es/ojs/index.php/eea/article/view/4047>

51.Ivanchenkova L., Skliar L., Stasiukova K., Babich I., Tsegelnik N. *Improving the organization of accounting and control of payroll in budgetary institutions*. International Journal of Management (IJM), Volume 11, Issue 6, June 2020, 2020. pp. 718-727.

URL: <http://www.iaeme.com/ijm/issues.asp?JType=IJM&VType=11&IType=6>

Додатки